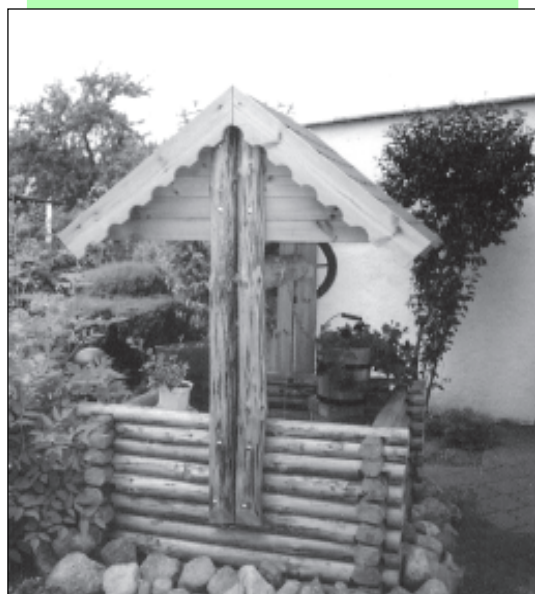

Spis treści

UWAGA
Ważny komunikat
na stronie 3 okładki
PRZECZYTAJ
ZAPRASZAMY

PRZESŁANIE UCZESTNIKÓW MIĘDZYNARODOWEGO SYMPOZJUM	2
PUSZCZA ZIELONKA	3
OCENA STANU ŚRODOWISKA W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM Z PUNKTU WIDZENIA GOSPODARKI ODPADAMI	5
UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE	10
MIĘDZYNARODOWY PROGRAM INSPEKCJI I CERTYFIKACJI	10
PRZESTAWIENIE PRODUKCJI NA ROLNICTWO EKOLOGICZNE	11
PRODUKCJA EKOROLNICZA - PRODUKCJA ROŚLINNA I JEJ INSPEKCJA	12
PRODUKCJA RÓWNOLEGŁA W ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM I PRZETWÓRSTWIE	13
MATERIAŁ SIEWNY I ROZMNOŻENIOWY	14
EKOLOGICZNA PRODUKCJA ZWIERZĘCA I TRYB [JEJ] INSPEKCJI	15
PRZETWARZANIE I EKSPORT	17
DEFINICJE: GOSPODARKA PRZEMYSŁOWA EKSTENSYWNA, GOSPODARKA INTENSYWNA	18
UMOWA WZÓR	19
U SĄSIADÓW ZA ODRA	20

PRZESŁANIE UCZESTNIKÓW
MIEDZYNARODOWEGO SYMPOZJUM

Mi, uczestnicy trwającego równolegle z polskim referendami przedmiotowym Międzynarodowego Sympozjum Ekologicznego, obradujący pod hasłem DZIEŃ DOBRY PRZYRODY, DZIEŃ DOBRY EUROPE, zebrani w wspólnej inicjatywy redakcji Ogólnopolskiego Miesięcznika Ekologicznego EKOŚWIAT w 10. rocznicę jego powstania oraz Wrocławskiego Ogrodu Zoologicznego, przy współudziale Sekcji Ekologicznej Towarzystwa Przyjaciół Polski - Niemieckiej z Hamburga oraz Fundacji Współpracy Polska - Niemieckiej oświadczamy, że łączymy się ponad wszelkimi granicami i podziałami dla wspólnego celu, jakim jest troska o zachowanie naturalnego środowiska Ziemi wraz z całym jego bogactwem i pięknem. Dla udokumentowania naszego stanowiska oraz wsparcia wszelkich podejmowanych w Polsce i we Wspólnej Europie podobnych działań służących tej szlachetnej idei zakładamy na terenie Wrocławskiego Ogrodu Zoologicznego poświęcając pod przynętą ALEJĘ JOBŁOWĄ EKOŚWIATA. Niech zasadzone przez nas młode jodły wyhodowane przez Nadleśnictwo „Świszka” z Kowar i przekazane nam na ten ważny cel wyrosną na wspaniałe drzewa służące wszystkim ludziom Ziemi oraz naszemu wspólnemu środowisku, które nie zna ni granic, ni podziałów.

Swoje działania własnymi nazwiskami na tej tablicy potwierdzamy, dodatkowo deponujemy w archiwum Wrocławskiego Ogróda Zoologicznego - na wieczną rację pamięci - oryginały swoich podpisów.

Manuscript received 2 November 2004

[illegible]

Monday 10:00-11:00
 Tuesday 11:00-12:00

Millipore Corporation, Bedford, Massachusetts
www.millipore.com

PUSZCZA ZIELONKA

Związek Międzygminny "Puszcza Zielonka"

Czerwonak – Kiszkowo – Murowana Goślina – Pobiedziska – Swarzędz

Park Krajobrazowy "Puszcza Zielonka" należy do najcenniejszych obszarów przyrodniczych w Wielkopolsce, jest to zarazem największy kompleks leśny w okolicach aglomeracji poznańskiej. Powierzchnia Parku wynosi blisko 10 tys. ha, a jego cechą charakterystyczną jest bardzo wysoki udział terenów leśnych (ponad 80 %) oraz liczne (ok. 50) jeziora, przeważnie całkowicie otoczone lasami, o zarośniętych, często niedostępnych brzegach.

Park Krajobrazowy został utworzony w 1993, po kilku latach stało się oczywiste, że bez czynnego udziału najważniejszych gospodarzy tego terenu czyli gmin: Czerwonak, Kiszkowo, Murowana Goślina, Pobiedziska, Swarzędz i Skoki nie ma perspektyw na prawdziwą i realną ochronę zasobów przyrodniczych Parku.

Wymienione gminy utworzyły i zarejestrowały w grudniu 2000 roku Związek Międzygminny "Puszcza Zielonka". Związek Międzygminny posiada osobowość prawną, a jego statutowe zadania są nierozdzielnie związane z ochroną zasobów przyrodniczych Parku w szczególności poprzez ograniczanie negatywnych wpływów działania człowieka na środowisko oraz kształtowanie proekologicznego ładu przestrzennego.

Do podstawowych zadań Związku należą:

- regulowanie gospodarki ściekowej na terenie gmin członkowskich Związku
- rozbudowa i porządkowanie infrastruktury turystycznej
- ochrona przyrody

W zakresie gospodarki ściekowej najważniejszym sukcesem stało się uzyskanie wspólnego mianownika na drodze ku zniesieniu sztucznych granic zlewni jakimi dotąd były granice gmin.

W wyniku licznych spotkań i dyskusji na szczeblu władz gminnych i powiatowych została nawiązana ścisła współpraca z firmą, Poznańskie Wodociągi i Kanalizacja sp. z o.o. Kamieniem milowym pod budowę wspólnego systemu wodno-kanalizacyjnego było podpisanie przez wszystkie gminy członkowskie, Starostę Poznańskiego i Gnieźnieńskiego oraz zarząd PWiK sp. z o.o. Listu Intencyjnego, w którym zostały określone

ramy wspólnych działań na rzecz stworzenia spójnego systemu gospodarki wodno-ściekowej.

Efektom prac, jakie miały miejsce po podpisaniu Listu Intencyjnego jest opracowywana obecnie kompleksowa koncepcja gospodarki wodno-ściekowej dla gmin członkowskich Związku ze szczególnym uwzględnieniem terenów leśnych i rekreacyjnych.

Projekt kanalizacji Puszczy Zielonki został zgłoszony do dofinansowania z Funduszu Spójności. Inwestycja ta znajduje się jako jedyna na liście projektów do dofinansowania z Funduszu Spójności w centralnej Wielkopolsce.

W zakresie rozbudowy i porządkowania infrastruktury turystycznej Związek przeprowadził badania nt. potrzeb ruchu turystycznego w Puszczy Zielonce. Wyniki badań wskazywały jednoznacznie na brak podstawowych elementów infrastruktury turystycznej takich jak szlaki rowerowe i punkty przystankowe, nieuporządkowana sieć szlaków pieszych i brak aktualnych map i przewodników po tym regionie.

Opierając się na badaniach została opracowana i zrealizowana w terenie koncepcja 224 km dróg rowerowych przebiegających przez najciekawsze miejsca i trakty w Parku i okolicach oraz łączących się ze stacjami kolejowymi.

W roku 2003 przeprowadzono inwentaryzację szlaków pieszych, zagospodarowane są kąpieliska, a w planach jest budowa leśnych miejsc odpoczynkowych na szlakach, parkingi buforowe przed wjazdem do lasu i wypożyczalnie rowerów.

Najważniejszym wydarzeniem w 2003 jest wydana mapa turystyczno-rowerowa Puszczy Zielonki i okolic. Mapa jest obecnie do nabycia w księgarniach oraz w urzędach gmin członkowskich.

W celu dalszego zrównoważonego rozwoju oferty turystycznej Związek opracuje strategię rozwoju markowego produktu turystycznego. Wykonawcą będzie Polska Agencja Rozwoju Turystyki, a opracowanie zostanie dofinansowane przez Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej.

W celu kształtowania właściwej polityki ekologicznej i ładu przestrzennego został opracowany we współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego Plan Ochrony Parku Krajobrazowego "Puszcza Zielonka". Na etapie opracowywania Planu Związek konsultował dodatkowo treść opra-

PUSZCZA ZIELONKA

cowania ze znawcami i miłośnikami lokalnej historii i przyrody. Jednym z dotychczasowych efektów opracowania Planu stało się poszerzenie granic Parku Krajobrazowego na terenie gminy Pobiedziska.

Do ważnych działań należy zaliczyć akcje sprzątania Puszczy Zielonki przeprowadzane corocznie na terenie Parku przez młodzież szkolną.

Poza działaniami inwestycyjnymi Związek pełni ważną funkcję platformy współpracy dla gmin członkowskich, starostw powiatowych i władz województwa, PTTK, lokalnych organizacji pozarządowych i

osób fizycznych, Lasów Państwowych, Agencji Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa oraz uczelni wyższych, w szczególności Akademii Rolniczej i Akademii Ekonomicznej z Poznania.

Związek Międzygminny "Puszcza Zielonka"
ul. Nowy Rynek 8
62-095 Murowana Goślina
tel. (061) 81146 83
fax (061) 811 41 41
puszczazielonka@wp.pl

Łukasz Kaleciński
Członek Zarządu Związku

SCHEMAT SZLAKÓW ROWEROWYCH - PUSZCZA ZIELONKA

OCENA STANU ŚRODOWISKA W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM Z PUNKTU WIDZENIA GOSPODARKI ODPADAMI

OCENA STANU ŚRODOWISKA W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM Z PUNKTU WIDZENIA GOSPODARKI ODPADAMI

Informacje ogólne

Podstawowymi aktami prawnymi obowiązującymi od 1 października 2001 r. w zakresie gospodarki odpadami jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 ze zmianami) oraz ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 ze zmianami) obie wprowadzone ustawą z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085). Ilekroć w powyższych ustawach jest mowa o odpadach, rozumie się przez to każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii, określonych w załączniku nr 1 do ustawy o odpadach, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do ich pozbycia jest zobowiązany.

Odpady niebezpieczne są to te odpady, które należą do kategorii lub rodzajów odpadów określonych na liście A załącznika nr 2 do ustawy o odpadach oraz posiadające co najmniej jedną z właściwości wymienionych w załączniku nr 4 do ustawy o odpadach, a także te odpady, które należą do kategorii lub rodzaju odpadów określonych na liście B załącznika nr 2 do ustawy o odpadach i zawierające którykolwiek ze składników wymienionych w załączniku nr 3 do ustawy o odpadach oraz posiadające jedną z właściwości wymienionych w załączniku nr 4 do ustawy o odpadach.

Odpady komunalne to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady nie zawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Odpady obojętne to te odpady, które nie ulegają istotnym przemianom fizycznym, chemicznym, biologicznym, są nierozpuszczalne, nie wchodzi w reakcje fizyczne ani

chemiczne, nie powodują zanieczyszczenia środowiska lub zagrożenia dla zdrowia ludzi, nie ulegają biodegradacji i nie wpływają niekorzystnie na materię, z którą się kontaktują. Ogólna zawartość zanieczyszczeń w tych odpadach oraz zdolność do ich wymywania, a także negatywne oddziaływanie na środowisko odcieku muszą być nieznaczne, a w szczególności nie powinny stanowić zagrożenia dla jakości wód powierzchniowych, wód podziemnych, gleby i ziemi.

Gospodarowanie odpadami to zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w tym również nadzór nad takimi działaniami oraz nad miejscami unieszkodliwiania odpadów.

Natomiast pod pojęciem gospodarki odpadami pojmuje się obecnie wytwarzanie, zbieranie, magazynowanie, odzysk, unieszkodliwianie i transport odpadów.

Przez składowisko odpadów rozumie się obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów.

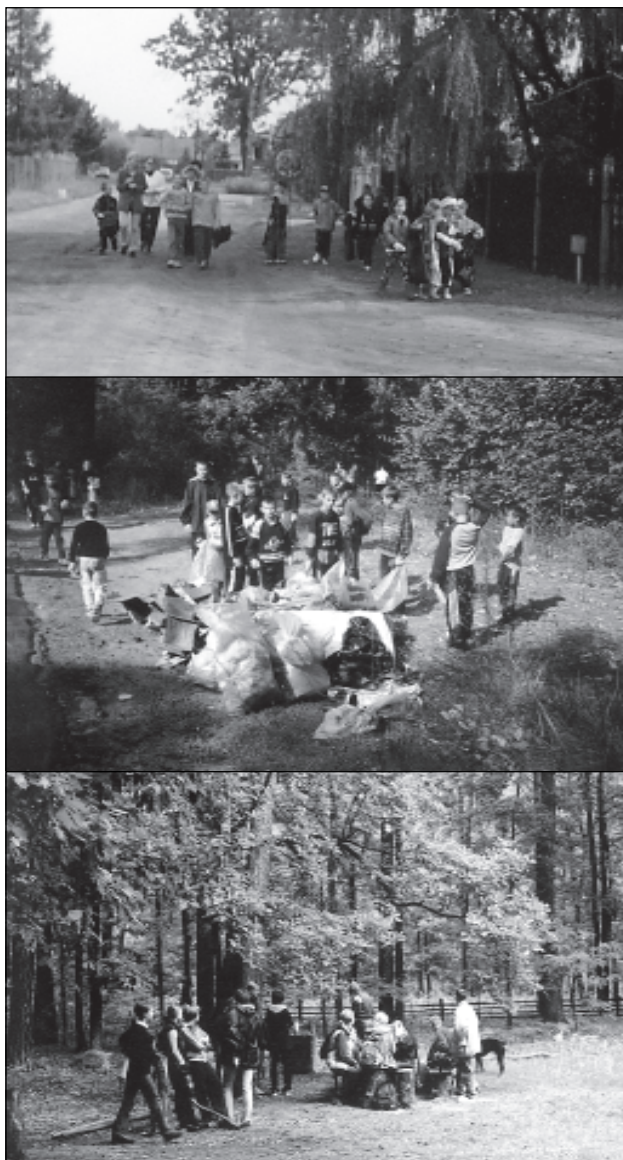

OCENA STANU ŚRODOWISKA

Od wielu lat odpady stanowią jeden z najważniejszych problemów w ochronie środowiska ze względu na stwarzanie zagrożenia właściwie we wszystkich komponentach środowiska. Ocenia się, że zagrożenia te występują we wszystkich fazach gospodarki odpadami, począwszy od ich powstawania i gromadzenia, poprzez transport, odzysk (wraz z ponownym ich wykorzystaniem) i unieszkodliwianie, na ostatecznym składowaniu odpadów kończąc. Przyjęte w ostatnim czasie regulacje prawne dotyczące gospodarki odpadami wprowadziły nową klasyfikację odpadów opartą na Europejskim Katalogu Odpadów oraz Europejskiej Klasyfikacji Odpadów.

Ze względu na ilość wytwarzanych i nagromadzonych odpadów Wielkopolska znajduje się wśród regionów Polski na średnim poziomie.

Celem tego opracowania, tak jak zapowiada to tytuł, jest ocena stanu środowiska w woj. wielkopolskim pod względem gospodarki odpadami. Z pewnością treści tu zawarte mogą być przydatne do oceny stanu gospodarki odpadami w parkach krajobrazowych.

Odpady przemysłowe

Odpady przemysłowe stanowią ponad 90% całkowitej ilości odpadów powstających w Polsce i pod tym względem Wielkopolska odbiega in minus od średniej krajowej, gdyż udział ten stanowi około 70% (w całej masie odpadów wytwarzanych na terenie województwa wielkopolskiego). Wielkopolskę wyprzedzają takie województwa jak: małopolskie, śląskie, dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie, mazowieckie, pomorskie, lubelskie i lubuskie. Natomiast Wielkopolska generuje więcej niż woj. opolskie, podkarpackie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, łódzkie i podlaskie.

W roku 2000 w województwie wielkopolskim zarejestrowano 3,66 mln Mg wytworzonych odpadów przemysłowych. Wykorzystaniu podlegało 2,52 mln Mg, unieszkodliwianiu 0,04 mln Mg, składowaniu 1,07 mln Mg, a magazynowaniu (gromadzeniu) 0,04 mln Mg. W roku 1999 zarejestrowano 3,6 mln Mg wytworzonych odpadów przemysłowych, natomiast w roku 2001 4,34 mln Mg. Przy czym należy podkreślić, że w poszczególnych latach badaniami objętych jest coraz więcej zakładów - i w roku 2001 było ich już 526. W masie odpadów przemysłowych przeważają odpady powstające w przemyśle energetycznym, górnictwie i hutnictwie. Największe ilości odpadów przemysłowych wytwarzane są w byłym województwie konińskim i poznańskim.

Tabela 1. Bilans odpadów przemysłowych (tys. Mg) w województwie wielkopolskim w latach 1997-2000

**dane dotyczą odpadów nagromadzonych, unieszkodliwianych i wykorzystywanych w roku 2001 łącznie z odpadami powstałymi w latach poprzednich*

Dane dotyczą zakładów, w których powstaje rocznie co najmniej 1 tys. Mg odpadów lub posiadających nagromadzone na swoim terenie 1 milion Mg lub więcej odpadów, wyłączając odpady komunalne. Wzięto pod uwagę tylko odpady przemysłowe uciążliwe dla środowiska czyli powstające w procesach produkcyjnych stałe i ciekłe substancje oraz przedmioty użytkowe uciążliwe dla środowiska i nieużyteczne bez dodatkowych zabiegów technologicznych.

Bazę danych stanowi System Informacyjny Gospodarki Odpadami Przemysłowymi (SIGOP-W), wdrożony we wszystkich Wojewódzkich Inspektoratach Ochrony Środowiska i modernizowany w związku ze zmianami wprowadzonymi do uregulowań prawnych w zakresie odpadów.

Odpady komunalne

Do kategorii odpadów komunalnych, jak już wspomniano wyżej, zalicza się odpady stałe i ciekłe powstające

OCENA STANU ŚRODOWISKA

w gospodarstwach domowych, a także odpady pozbawione odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych. Do tej kategorii zalicza się także odpady pochodzące z obiektów użyteczności publicznej i obsługi ludności, porzucone wraki samochodów oraz odpady uliczne.

Skład, właściwości i ilość gromadzonych odpadów komunalnych różnią się istotnie, w zależności od szeregu czynników występujących w miejscu ich powstawania (wielkość jednostki osadniczej, typ zabudowy, stosowane systemy ogrzewania mieszkań itp.). Wieloletnie badania i doświadczenia praktyczne pozwalają na stwierdzenie, iż polskie odpady komunalne są niskokaloryczne (z małą ilością części palnych) i mocno zawilgocone. Struktura odpadów komunalnych powstających w Wielkopolsce jest podobna. Głównym ich składnikiem są odpady spożywcze, frakcja drobna 0-10 mm oraz papier i tektura. W ostatnich latach notuje się gwałtowny wzrost udziału tworzyw sztucznych, w szczególności opakowań.

Problem postępowania z odpadami komunalnymi, mimo pewnego postępu, wciąż daleki jest od rozwiązania. Podstawowa kwestia jest wzrost ilości odpadów komunalnych wywożonych na wysypiska. W roku 2000 w Wielkopolsce funkcjonowało 209 wysypisk, z czego 33%, tj. 90, miało nieuregulowany stan formalno prawny. Natomiast w roku 2001 zidentyfikowano 177 działających wysypisk, gdyż część z nieuregulowanym stanem formalno prawnym uległa likwidacji. Wynika z tego, że część składowisk nadal nie spełnia obowiązujących wymagań.

Stosunkowo niewielki jest stopień wdrażania skutecznego systemu segregacji odpadów, wspartego instrumentami ekonomicznymi, korzystnymi uwarunkowaniami lokalizacyjnymi i rynkowymi. Władze samorządowe nie mogą skutecznie rozwiązać problemu gospodarki odpadami są zmuszone podejmować decyzje o dalszej rozbudowie istniejących i funkcjonujących wysypisk. W wielu przypadkach wysypiska odpadów komunalnych są zlokalizowane w wyrobiskach pożwirowych i popiaskowych, często bez odpowiednich zabezpieczeń. Powoduje to migrację zanieczyszczeń do środowiska i stanowi zagrożenie dla wód podziemnych.

Obecnie dąży się do budowy większych składowisk odpadów komunalnych, przeznaczonych do składowania odpadów pochodzących z terenów obszarowo większych niż jedna gmina. Jest to uzasadnione względami ekonomicznymi. W związku z nowymi przepisami, każda gmina ma obowiązek opracowania i wdrożenia programu gospodarki odpadami. Poza tym powinna zapewnić racjonalną gospodarkę odpadami komunalnymi, w tym odpadami niebezpiecznymi zawartymi w odpadach komunalnych. Gmina jest też zobowiązana prowadzić ewidencje składowisk eksploatowanych i nie eksploatowanych wymagających rekultywacji. W celu uniknięcia zbyt dużych kosztów związanych z budową składowiska i jego eksploatacją niektóre gminy nawiązują porozumienie i budują wspólne składowisko dla kilku gmin.

W kilkunastu miastach i gminach Wielkopolski prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów.

W Poznaniu segregacją odpadów stałych zajmuje się Spółdzielnia Pracy SURMET, która posiada kilka składnic z przeznaczeniem do selektywnej zbiórki odpadów. Dzięki temu w ciągu roku odzyskuje się następujące ilości odpadów (w Mg):

- makulatury -	20 000,
- stłuczki szklanej -	1100,
- tworzyw sztucznych -	100,
- akumulatorów -	250,
- złomu stalowego -	28 000,
- metali kolorowych -	170.

Segregacja odpadów komunalnych stałych zajmuje się również firma RETHMAN - SANITECH - POZNAŃ Sp. z o.o., która rozmieściła na terenie miasta pojemniki z przeznaczeniem do selektywnej zbiórki makulatury i szkła.

Na terenie gminy miejskiej Konin zidentyfikowano 55 punktów odbioru odpadów. Każdy punkt stanowią trzy pojemniki (na makulaturę, tworzywa sztuczne i szkło), które następnie trafiają na składowisko odpadów komunalnych, gdzie ostatecznie są porządkowane i składowane w odpowiednich boksach. Dla odpadów selektywnie zebranych udzielane są 50 % rabaty w opłacie. Poza tym Miejski Zakład Gospodarki Odpadami Komunalnymi w Koninie osiąga bardzo dobre wyniki, jeżeli chodzi o sprzedaż surow-

OCENA STANU ŚRODOWISKA

ców wtórnych. Przykładowo w roku 1999 zebrano 0,681 Mg makulatury oraz 0,312 Mg puszek aluminiowych. Ponadto w dziewięciu konińskich aptekach zbierane są przeterminowane leki i opakowania, które później trafiają do Zakładu Utylizacji Odpadów.

W Kaliszu znajduje się ponad 200 różnego rodzaju pojemników przeznaczonych do selekcji surowców wtórnych. Dzięki temu w ciągu roku odzyskuje się (w Mg):

- 350 szkła,
- 1500 makulatury,
- 120 tworzyw sztucznych.

Oprócz tego w Kaliszu, we współpracy z samorządami pomocniczymi, prowadzi się z inicjatywy miasta przy współpracy wyznaczonych samorządów zbiórkę odpadów tworzyw sztucznych opakowań typu "PET". Firmy zajmujące się wywozem odpadów wspierane są przez Zarząd Miasta Kalisza, zaś segregacja odpadów prowadzona jest ze środków funduszy ekologicznych.

Z informacji pochodzących z SIGOP-D wynika, że na terenie Wielkopolski usuwaniem i unieszkodliwianiem zajmuje się kilkanaście firm. Część z nich pośredniczy pomiędzy producentem a faktycznym odbiorcą odpadów.

Odpady niebezpieczne

Odpady niebezpieczne są to szczególnego rodzaju odpady przemysłowe, komunalne oraz powstające w trakcie zwalczania awarii przemysłowych (w poprzednim stanie prawnym nadzwyczajnych zagrożeń środowiska), które zawierają w swoim składzie substancje mogące powodować poważne zagrożenie środowiska. Odpady niebezpieczne po-

Tabela 2. Bilans odpadów niebezpiecznych (tys. Mg) w województwie wielkopolskim w latach 1998-2000

Rok	Odpady			
	wytworzone	składowane	unieszkodliwione	wykorzystane
1998	13,2	2,2	0,4	8,1
1999	14,6	1,3	7,8	6,9
2000	16,8	1,2	9,1	6,5
2001	22,5	7,2	10,4	4,9

wstające w roku 2000 w Wielkopolsce w ilości 0,02 mln Mg stanowiły 0,45% masy odpadów przemysłowych ogółem. Tendencja ta utrzymała się w roku 2001, gdyż ilość powstających odpadów niebezpiecznych wyniosła 0,022 mln Mg. Gromadzone w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, dane o powstających odpadach niebezpiecznych nie obejmują odpadów pochodzących z gospodarstw domowych, usług motoryzacyjnych i innych małych zakładów produkcyjnych. Tymczasem odpady komunalne trafiające na wysypiska, zawierają coraz częściej znaczące ilości odpadów niebezpiecznych, wymagających specjalnego traktowania. Najczęściej są to baterie, świetlówki, odpady lakiernicze, przeterminowane leki, zużyte oleje i smary itp. Zebrane dane nie obejmują także informacji o odpadach

powstających w trakcie zwalczania skutków awarii przemysłowych w tym także wypadków komunikacyjnych. Odpady te często zawierają substancje ropopochodne lub inne substancje niebezpieczne wymagające specjalnego traktowania.

Na terenie województwa wielkopolskiego najwięcej odpadów niebezpiecznych powstaje w powiecie grodzkim, poznańskim i ostrowskim.

Tabela 3. Składowiska przemysłowe na terenie województwa wielkopolskiego

Te dwa powiaty wytwarzają prawie 70% ogólnej ilości wytworzonych odpadów niebezpiecznych w województwie.

Najwięcej odpadów niebezpiecznych pochodzi z:

- odpadów z obróbki i powlekania metali,
- zużytych baterii i akumulatorów ołowiowych,
- z hutnictwa ołowiu (pyły z czyszczenia gazów odlotowych),
- służby zdrowia, (odpady medyczne),
- zużytych olejów i smarów,
- z kształtowania i powierzchniowej obróbki metali i tworzyw sztucznych (szlasy z obróbki metali),
- odpadów zawierających azbest.

Część odpadów niebezpiecznych z terenu województwa wielkopolskiego była lokowana na składowiskach komunalnych, wydzielonych poletkach na terenie zakładów lub na składowiskach przemysłowych. Najwięcej składowisk przemysłowych znajduje się na terenie powiatu konińskiego (tab. 3)

Odpady niebezpieczne - o szczególnym charakterze

Odpady medyczne

Odpady medyczne są zazwyczaj wyróżniane ze względu na powszechność ich wytwarzania, duże zagrożenie epidemiologiczne jak również z powodu dużego zainteresowania społecznego związanego z postępowaniem z tego rodzaju odpadami.

W placówkach opieki zdrowotnej, w tym zwłaszcza w szpitalach, powstają różnorodne odpady, zarówno pozostające w związku z prowadzonymi działaniami medycznymi,

OCENA STANU ŚRODOWISKA

jak też wytwarzane przez przebywających tam ludzi przede wszystkim chorych. Strukturę tej grupy odpadów determinują zwłaszcza duże ilości tworzyw sztucznych i produktów celulozowych, ale także materiał biologiczny, w tym tkanki ludzkie. Ich cecha wspólna jest fakt, iż ze względu na rzeczywistą lub prawdopodobną obecność mikroorganizmów chorobotwórczych, stanowią potencjalne źródło zakażenia. Ponadto podczas wykonywania specyficznych zabiegów leczniczych stosuje się często środki farmakologiczne o silnie toksycznych właściwościach, które po wykorzystaniu mogą trafić do odpadów. Odpady szpitalne mogą także zawierać metale ciężkie, policykliczne oraz niskocząsteczkowe związki organiczne oraz bioaerozole. Stwarza to konieczność zaliczania części odpadów medycznych do kategorii odpadów niebezpiecznych.

Monitoring gospodarki odpadami medycznymi początkowo obejmował tylko kilka większych szpitali. Od roku 1999 w województwie wielkopolskim objęto monitoringiem 33 placówki medyczne głównie szpitale. Obecnie badaniami monitoringowymi na terenie Wielkopolski objęto 85 placówek medycznych. Z przeprowadzonych badań wynika, że w 6 jednostkach nie prowadzi się segregacji odpadów, a w 50 prowadzona jest w różnym stopniu i na różnych poziomach zaangażowania segregacja "u źródła". W 18 placówkach odpady medyczne są spalane. W 2000 roku na terenie województwa wytworzono 1233,4, a w roku 2001-1034,1 Mg odpadów medycznych, z czego odpady niebezpieczne stanowiły ok. 84% ilości ogólnej odpadów medycznych.

Najwięcej odpadów spalono w szpitalach zespolonych w Koninie i Lesznie (powyżej 250 Mg) oraz w szpitalu specjalistycznym w Pile (około 185 Mg). Około 50 Mg spalono w Szpitalu Zespolonym w Kaliszu i Samodzielnym Publicznym Szpitalu w Gostyniu oraz w Ostrowie Wielkopolskim.

Pod koniec roku 1999 Zakład Utylizacji Odpadów w Koninie uruchomił spalanie odpadów niebezpiecznych, zlokalizowaną na terenie strefy ochronnej Huty Aluminium "Konin" o możliwości przerobu 2000 Mg rocznie. Należy ona do największych i najnowocześniejszych spalarni w kraju. Jest w stanie obsłużyć 20 jednostek szpitalnych. Stanowi także ważne ogniwo w przygotowywanym programie utylizacji odpadów w Wielkopolsce.

Odpady składowane w mogiłnikach

Problem związany z odpadami niebezpiecznymi stanowił powstające, w większości w latach 70-tych, mogiłniki. W tym okresie, pojawiły się różnego rodzaju chemikalia m.in.: środki ochrony roślin i trucizny, stosowane przez państwowe i spółdzielcze kombinaty rolne i ogrodnicze. Używane w dużych ilościach substancje stały się w krótkim czasie poważnym zagrożeniem. W rezultacie powstał problem postępowania z przeterminowanymi środkami oraz z opakowaniami po tych substancjach. W związku z taką sytuacją podjęto działania mające na celu pobudowanie

podziemnych zbiorników służących do składowania tych odpadów. Kolejnym krokiem było wydanie przez Centralny Związek Spółdzielni Rolniczych Instrukcji nr 1/71, na podstawie której budowano mogiłniki i likwidowano przeterminowane środki ochrony roślin, wycofane z obrotu handlowego.

W większości przypadków powstały betonowe lub żelbetonowe bunkry, w których deponowano preparaty owadobójcze, preparaty płynne, grzybobójcze, a także opakowania po nich. Zawartości większości zbiorników nie da się dziś ustalić, ponieważ w latach, w których powstawały i były wykorzystywane nie obowiązywały żadne uregulowania prawne w tym zakresie. Nie prowadzono żadnych ewidencji jakościowych i ilościowych. Na terenie województwa wielkopolskiego znajduje się obecnie 26 mogiłników, w tym 4 czynne: w miejscowości Prochy w powiecie grodzkim, w Nadziejewie w powiecie średzkim, w Mateuszewie w powiecie śremskim oraz w Piotrkówku w powiecie szamotulskim.

Zlikwidowane zostały dwa mogiłniki: jeden znajdujący się na terenie Instytutu ochrony Roślin w Poznaniu, a drugi w Tworzymirkach Gaj (powiat gostyński), na terenie którego trwają prace rekultywacyjne.

W roku 2001 z inicjatywy Marszałka Województwa Wielkopolskiego został opracowany Program likwidacji mogiłników w województwie wielkopolskim. Obecnie zaczęto wprowadzać go w życie.

Podsumowanie

Zwiększająca się masa nagromadzonych odpadów, zarówno przemysłowych jak i odpadów komunalnych, a także ich nielegalne lub niezgodne z wymogami składowanie, stanowi poważne zagrożenie dla ludzi i środowiska w województwie wielkopolskim. Wprowadzenie na szeroką skalę w Wielkopolsce selektywnej zbiórki odpadów oraz odzysku surowców wtórnych, jak również rozwój metod kompostowania spowoduje w przyszłości zdecydowane zmniejszenie ilości odpadów lokowanych w środowisku. Jednak w celu wprowadzenia powyższego systemu niezbędne jest zapewnienie odpowiedniego rynku zbytu dla otrzymywanych surowców.

Literatura

- Raport Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska - Stan środowiska w Polsce, Warszawa rok 1998.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu - Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w latach 1997-1998, tom II.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu - Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 1999.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu - Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2000.

Hanna Grunt

UNIA EUROPEJSKA – ROLNICTWO EKOLOGICZNE

PRZEGŁĄD WYMOGÓW ROZPORZĄDZENIA UE NR 2092/91 W SPRAWIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO ORAZ ZNAKOWANIA JEGO PRODUKTÓW I ŚRODKÓW SPOŻYWCZYCH W/G ECOCERT.INTERNATIONAL

ECOCERT INTERNATIONAL

e-mail: info@ecocert.de

PL

agro.bio.test@agrobiotest.pl

MIĘDZYNARODOWY PROGRAM INSPEKCJI I CERTYFIKACJI**1. Cel**

Tryb inspekcji i certyfikacji międzynarodowej ECOCERTu ma na celu ustanowienie wzajemnego partnerstwa z naszymi klientami, sprawne i obiektywne odzwierciedlenie faktów oraz podejmowanie decyzji, wreszcie pełen nadzór nad transakcjami objętymi gwarancją ECOCERTu. Procedura ustalona jest tak, by była korzystna zarówno dla przedsiębiorców zaangażowanych w rolnictwo ekologiczne, jak i dla konsumentów. Program inspekcji i certyfikacji ECOCERTu opiera się na wymogach rozporządzenia 2092/91 (z wszystkimi późniejszymi zmianami). Prowadzona przez nas certyfikacja spełnia wymogi ISO Guide 65, co potwierdza akredytacja udzielona przez COFRAC - francuską instytucję akredytującą uznaną na szczeblu międzynarodowym.

2. Kolejne kroki

Procedurę ECOCERTu można podzielić na następujące etapy:

1. Wniosek
2. Kontrakt (umowa) i kosztorys
3. Inspekcja
4. Certyfikacja i jej dokumentacja
5. Płatność
6. Transakcje i ich obsługa

2.1 Wniosek

Wniosek powinien być skierowany do biura ECOCERT INTERNATIONAL w Niemczech. W odpowiedzi dostarczymy szczegółowe informacje dotyczące dalszego postępowania. Na początek poprosimy o informacje dotyczące przedsięwzięcia, które pozwolą nam przygotować odpowiednią i wiarygodną ofertę cenową. Na życzenie klienta, ECOCERT oferuje także (oprócz rozporządzenia UE 2092/91) dodatkową certyfikację wg innych standardów.

2.2 Kontrakt i kosztorys

W oparciu o uzyskane informacje wyślemy umowę w sprawie kontroli ze wstępnym kosztorysem do akceptacji. Następnie zostanie ustalony zakres i harmonogram inspekcji oraz szczegóły techniczne.

2.3 Inspekcja

Do przeprowadzenia inspekcji zostanie wyznaczony jeden z naszych doświadczonych inspektorów. Może to być przedstawiciel miejscowy (rezydent) lub ktoś z naszej kadry inspektorów zagranicznych. Inspektorzy są dobierani stosownie do potrzeb, zależnie od rodzaju kontrolowanego przedsięwzięcia, znajomości języka, a także - znajomości innych standardów niż wymogi UE.

Ustalenie terminu kontroli i powiadomienie państwa kooperantów będą prowadzone bezpośrednio przez inspektora, według wskazówek ECOCERTu przekazanych mu w zleceniu inspekcji.

Inspekcja (oprócz prezentacji samego inspektora i planu jego pracy) obejmuje lustrację pól, obiektów, pomieszczeń magazynowych, przetwórní, sprawdzanie dokumentacji, zapisów księgowych, wreszcie - podsumowanie.

Kończąc inspekcję, inspektor poinformuje o stwierdzonych rozbieżnościach (w świetle standardów stanowiących podstawę kontroli). Ustalenia dokonane podczas inspekcji oraz ich weryfikacja, zostaną przekazane wraz z odnośną dokumentacją do biura ECOCERT INTERNATIONAL.

2.4 Certyfikacja i jej dokumentacja

Celem certyfikacji jest podjęcie decyzji i jej zaprotokółowanie. Personel certyfikujący porówna ustalenia zawarte w sprawozdaniu inspektora z wymogami urzędowymi zawartymi w rozporządzeniu UE 2092/91. O ile zostało to wcześniej uzgodnione, możemy też ocenić zgodność z innymi, dodatkowymi kryteriami. Stwierdzone rozbieżności, stopień zgodności i zalecenia pokontrolne zostaną wyraźnie określone w protokole certyfikacji, który wraz z protokołem inspekcji zostanie przesłany do klienta.

Jeżeli nasza decyzja zostanie przez klienta zaakceptowana, ECOCERT INTERNATIONAL może wystawić certyfikat zgodności. Wobec każdej decyzji dotyczącej procesu certyfikacji może być wniesione odwołanie; należy wówczas skierować je na piśmie do biura ECOCERT INTERNATIONAL.

2.5 Płatności

Nasze usługi będą fakturowane przez biuro francuskie. 50% szacowanych kosztów inspekcji musi zostać pokryte przez klienta przed jej przeprowadzeniem. Faktura ostateczna zostanie wystawiona po podjęciu decyzji o certyfikacji.

2.6 Obsługa transakcji

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

Zanim rozpoczyna się dostawa towaru do UE, unijny importer musi wystąpić do właściwego urzędu o wydanie pozwolenia przywozu. ECOCERT INTERNATIONAL oferuje współpracę przy przygotowaniu dokumentów importowych, co pozwoli na przyspieszenie procedury.

Aby sprostać wymogom formalnej i ilościowej kontroli wysyłanych towarów, dla każdej partii wystawiany będzie certyfikat importowy dla produktów rolnictwa ekologicznego. W oparciu o dane dostarczone przez eksportera, certyfikat jest zazwyczaj wysyłany bezpośrednio do importera.

Obsługa transakcji ze strony ECOCERTu polega na ciągłej aktualizacji danych dotyczących przedmiotu certyfikacji we własnej bazie danych. W połączeniu z obserwacją rynku i informacjami od innych jego uczestników, pozwala to na zachowanie zgodności z rozp. UE 2092/91 w trakcie całego procesu obrotu, aż do sprzedaży w punkcie detalicznym.

3. Poufność i niezależność

Wszystkie dotyczące klienta informacje, zgodnie z założeniami umowy o kontrolę są poufne. Zapewniamy ochronę wszystkich powierzonych nam danych.

Działalność ECOCERTu ogranicza się do prowadzenia inspekcji i certyfikacji. Możemy wprawdzie ułatwiać kontakty handlowe oraz konsultingowe (doradztwo) poprzez kojarzenie zainteresowanych stron, jednak w żadnym przypadku nie zajmujemy się działalnością tego rodzaju.

PRZESTAWIANIE PRODUKCJI NA ROLNICTWO EKOLOGICZNE

1. Definicja

Okres przestawiania w rolnictwie ekologicznym to czas przeznaczony na przejście z konwencjonalnej na ekologiczną metodę produkcji, zgodnie z rozporządzeniem UE 2092/91. Ma to ogromne znaczenie w sytuacji, gdy grunty były użytkowane intensywnie, przy wykorzystaniu nawozów sztucznych i pestycydów, bez okresów ugorowania. Niezbędny jest wtedy pewien minimalny okres, podczas którego obniży się poziom substancji chemicznych w glebie, poprawi się zawartość substancji organicznej i struktura gleby, a także dostępność składników pokarmowych (np. N ze strączkowych). W produkcji zwierzęcej okres przestawiania oznacza przejście z pasz konwencjonalnych na ekologiczne, ustalenie sposobu żywienia i wycofanie niedozwolonych komponentów paszowych. Od strony produkcyjnej okres przestawiania rozpoczyna się następnego dnia po ostatnim zastosowaniu produktów niedozwolonych - o ile wprowadza się wówczas zasady produkcji ekologicznej. Okres przestawiania jest ustalany oddzielnie dla poszczególnych pól i zwierząt lub stad. Formalnie okres przestawiania rozpoczyna się z dniem zawarcia umowy z jednostką kontrolną.

2. Czas trwania okresu przestawiania

2.1 Uprawy jednoroczne (w tym produkcja paszowa, zał. I A)

- Okres przestawiania rozpoczyna się zwykle następnego dnia po ostatnim zabiegu niedozwolonym [preparatem chemicznym] na danym polu, o ile późniejsza kontrola może taką datę potwierdzić

- W ciągu pierwszego roku od tej daty, w znakowaniu produktów nie można powoływać się w żadnym przypadku na metody ekologiczne. (art. 5.5b)

- Produkcja może być znakowana jako "produkt z okresu przestawiania na produkcję ekologiczną" (art. 5.5c), o ile zbiór następuje po upływie co najmniej 12 miesięcy od rozpoczęcia okresu przestawiania na danym polu. Ponadto produkt finalny musi być jednoskładnikowy. Niedopuszczalne jest przetwórstwo, ani mieszanie z produktami ekologicznymi lub pochodzącymi z okresu przestawiania, np. mąka lub ziarna zbóż z uprawy przestawianej na rolnictwo ekologiczne [nie mogą znajdować się w pieczywie z mąki ekologicznej (art. 5.5d).

- Znakowanie i reklama produktów może powoływać się na "rolnictwo ekologiczne", o ile od dnia rozpoczęcia okresu przestawiania do dnia zasiewu (sadzenia) roślin na danym polu upłynęły co najmniej 24 miesiące.

2.2 Uprawy wieloletnie (w tym pastwiska. Zał. I A. 1)

- Okres przestawiania rozpoczyna się zwykle w dniu następującym po ostatnim zabiegu niedozwolonym środkiem na danym polu lub w sadzie, o ile późniejsza kontrola może taką datę potwierdzić.

- W okresie pierwszego roku od tej daty znakowanie produktu nie może nawiązywać w żadnym przypadku do rolnictwa ekologicznego. (art. 5.5b) Ziemiopłody z okresu przestawiania mogą być znakowane jako "produkt z okresu przestawiania na rolnictwo ekologiczne" (art. 5.5c), o ile upłynęło co najmniej 12 miesięcy od dnia rozpoczęcia okresu przestawiania do dnia zbioru. Ponadto produkt finalny musi być jednoskładnikowy. Niedopuszczalne jest przetwórstwo ani mieszanie z produktami ekologicznymi lub pochodzącymi z okresu przestawiania. np. jabłka z sadu w trakcie przestawiania [nie mogą być wykorzystane] w ekologicznej szarlotce (art. 5.5d).

- Znakowanie i reklama produktów mogą zawierać określenie "rolnictwo ekologiczne", o ile od dnia rozpoczęcia okresu przestawiania danej plantacji lub sadu do dnia zbioru upłynęło co najmniej 36 miesięcy.

2.3 Zwierzęta (zał. I B. 2)

- W przypadku przestawiania gospodarstwa hodowlanego, tereny wypasu i upraw paszowych podlegają przestawianiu zgodnie z wymogami określonymi powyżej.

- Zwierzęta w gospodarstwie ubiegającym się o certyfikat muszą być karmione paszami ekologicznymi (z upraw

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

w pełni przestawionych). W okresie przestawiania gospodarstwa dopuszcza się 30% udział pasz "z przestawiani" pochodzących z zakupu oraz 60% udział własnych pasz "z przestawiania" (zał. I B, 4.4).

- Okresy przestawiania dotyczą zwierząt pochodzących z gospodarstw konwencjonalnych. Poczynając od dnia rozpoczęcia "przestawiania" stada lub dnia zakupu nowej sztuki do stada ekologicznego, mają zastosowanie następujące okresy:

- bydło, produkcja mięsna 12 miesięcy, nie mniej niż 3/4 okresu życia
- świnie, 4 miesiące (tylko do 24.08.2003)
- małe przeżuwacze i świnie 6 miesięcy
- zwierzęta do produkcji mleczarskiej 3 miesiące (tylko do 24.08.2003)
- zwierzęta do produkcji mleczarskiej 6 miesięcy
- drób rzeźny 10 tygodni (jeśli zakupiony w pierwszych 3 dniach życia)
- kury nioski 6 tygodni

- Jednoczesne przestawianie produkcji roślinnej i zwierzęcej w gospodarstwie może skrócić okres przestawiania. Cały inwentarz i całość gruntów związanych z chowem, w tym pastwiska i uprawy paszowe, zostaną uznane za ekologiczne po upływie 24 miesięcy od dnia zapoczątkowania metod ekologicznych, pod warunkiem, że odpowiadający inwentarz już wtedy był obecny, a pasze są wytwarzane głównie we własnym gospodarstwie (zał. I B, 2.3).

3. Skrócenie okresu przestawiania (zał. I A, 1 i zał. I B 2.1.2)

W niektórych przypadkach, za zgodą właściwego urzędu państwa członkowskiego UE, jednostka kontrolna może skrócić lub wydłużyć okres przestawiania, w zależności od uprzedniego zagospodarowania gruntów. Skrócenie może nastąpić po kilku latach odłogowania lub gospodarki niskoekologicznej. W takim przypadku ECOCERT wymaga potwierdzenia tego faktu oficjalnym dokumentem lub innego rodzaju dowodem. Wydłużenie zaś może być wymagane po okresie produkcji intensywnej. W obu przypadkach podczas pierwszej inspekcji może zostać przeprowadzona analiza zanieczyszczeń gleby. W przypadku pastwisk i wybiegów dla zwierząt, okres przestawiania wynosi minimum 6 miesięcy.

PRODUKCJA EKOROLNICZA. PRODUKCJA ROŚLINNA I JEJ INSPEKCJA.

1. Wprowadzenie

Produkcja i etykietowanie produktów rolnictwa ekologicznego w Unii Europejskiej są objęte regulacją prawną jest to Rozporządzenie Rady EWG nr2092/91 w sprawie rolnictwa ekologicznego oraz znakowania jego produk-

tów i środków spożywczych; z późniejszymi zmianami. Regulacja ta dotyczy nieprzetworzonych płodów rolnych, produktów zwierzęcych oraz przetworzonych produktów spożywczych. Wymogi dotyczące produkcji zwierzęcej obowiązują od 24 sierpnia 2000r. Rozporządzenie określa minimalne wymogi dotyczące produkcji, przetwarzania oraz wprowadzania do obrotu produktów ekologicznych. Określa także system kontroli, jakiemu każdy producent, zbieracz płodów ze stanu naturalnego, przetwórca, importer oraz eksporter produktów ekologicznych jest zobowiązany poddać swą działalność. Rozporządzenie zakazuje stosowania organizmów modyfikowanych genetycznie oraz ich pochodnych, na każdym szczeblu produkcji i przetwarzania (wyjątek: leki weterynaryjne).

Niniejsze opracowanie stanowi krótki przegląd wymogów prawnych dotyczących produkcji roślinnej oraz (jej) inspekcji. Przedsiębiorcy zaangażowani w produkcję ekologiczną powinni zapoznać się z treścią rozporządzenia bardziej wnikliwie.

2. Zasady produkcji roślinnej i wytwarzania produktów roślinnych (art. 6 i 7, zał. IA)

2.1 Okres przestawiania (zał. I A.1)

Aby móc etykietować produkty roślinne jako produkty rolnictwa ekologicznego, należy realizować wymogi rozporządzenia przez co najmniej dwa lata przed zasiewem [roślin, których produkty mają być etykietowane jako ekologiczne, a w przypadku upraw wieloletnich - przez ostatnie trzy lata przed zbiorem płodów oferowanych do sprzedaży jako produkt rolnictwa ekologicznego. Po pierwszym roku przestawiania, na etykietach produktów można powoływać się na "przestawianie na rolnictwo ekologiczne". W określonych przypadkach okres przestawiania może zostać skrócony, np. jeśli można wykazać, że przez wystarczający okres czasu nie stosowano środków niedozwolonych w rolnictwie ekologicznym (np. udokumentowane odłogowanie).

2.2 Nawożenie (zał. I A. 2)

Żyzność gleby należy utrzymywać poprzez:

- Uprawę roślin motylkowatych, nawożenie zielone w ramach odpowiedniego płodozmianu;
- wzbogacanie gleby kompostowaną lub nie kompostowaną materią organiczną z gospodarstw prowadzonych zgodnie z zasadami Rozporządzenia (dotyczy to również produktów ubocznych pochodzących z produkcji zwierzęcej);
- jeśli powyższe metody są niewystarczające, można zastosować dodatkowe środki utrzymujące żyzność gleby oraz nawozy - wymienione w aneksie II, część A. Są to m.in.: obornik świeży i suszony, odchody drobiowe z ekstensywnego chowu, kompostowane odchody, gnojowica i gnojówka (nie z chowu przemysłowego), przekompostowany materiał roślinny, określone produkty zwierzęce i produkty uboczne (np. mączka kostna i rogowa, mączka rybna oraz sierść), guano, określone produkty pochodzenia ro-

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

ślinnego lub produkty uboczne, jak wyłoczyny z nasion roślin oleistych, glony morskie i określone produkty glonowe, określone produkty (np. trociny) z drewna nie traktowanego chemicznie po wyrębie, określone nawozy mineralne, np. fosforyty, węglany magnezowo-wapniowe pochodzenia naturalnego, kopalne sole potasu i sól kopalniana, mączki skalne, pierwiastki śladowe. Zastosowanie większości tych nawozów musi być wcześniej uzgodnione z jednostką certyfikującą (zaakceptowane).

2.3 Ograniczanie szkodników, chorób i zachwaszczenia

Rośliny powinny być chronione poprzez:

- odpowiedni płodozmian, dobór gatunków i odmian, ochronę naturalnych wrogów szkodników roślin uprawnych; stosowanie uprawek mechanicznych, odchwaszczanie płomieniowe;
- tylko w przypadkach bezpośredniego zagrożenia upraw dozwolone jest stosowanie środków ochrony roślin wymienionych w załączniku II, część B. Są to m.in. naturalne pyretryny, preparaty z *Derris elliptica* (rotenon), *Quassia amara* (gorzka) i *Ryania speciosa*, propolis, siarka, określone związki miedzi, szare mydła, preparaty feromonowe, preparaty na bazie *Bacillus thuringiensis* i *Granulosis virus*, olejki roślinne, olej parafinowy.

2.4 Materiał siewny, wegetatywny materiał rozmnożeniowy oraz materiał nasadzeniowy

Materiał siewny, wegetatywny materiał rozmnożeniowy oraz materiał nasadzeniowy [rozsady] muszą być produkowane zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego. Jeśli nie są one dostępne na rynku (co należy udowodnić jednostce kontrolnej), w drodze odstępstwa dopuszcza się użycie nie traktowanych chemicznie nasion konwencjonalnych i wegetatywnego materiału rozmnożeniowego (art. 6.2, obowiązuje do 31 grudnia 2003).

2.5 Zbiór produktów roślinnych ze stanu naturalnego

Jadalne części roślin pozyskiwane ze stanu naturalnego mogą być uznane za produkt ekologiczny, jeśli zostanie dowiedzione, że na terenie z którego zostały pozyskane, nie stosowano przez ostatnie trzy lata środków niedozwolonych przez Rozporządzenie 2092/91. Ponadto, zbiór nie może naruszać stabilności naturalnego środowiska i utrzymania składu gatunkowego w obszarze zbioru (zał. I 4). Pozostałe wymagania są jak dla produkcji ekologicznej. Dla celów inspekcji niezbędna jest rejestracja zbieraczy (osób) i miejsc zbioru (aneks III, A.1).

3. Wymagania kontrolne dotyczące ekologicznych gospodarstw rolnych oraz pozyskiwania surowców ze stanu naturalnego (aneks III, A 1)

Każdy przedsiębiorca, który produkuje lub pozyskuje/zbiera produkty ekologiczne, musi poddać kontroli prowadzoną działalność (podobnie jak przetwórcy i importerzy

produktów ekologicznych). Producentów i zbieraczy obowiązują następujące minimalne wymagania kontrolne:

3.1 Wydzielona jednostka produkcyjna (zał. III A.1. 1)

Pola, obiekty produkcyjne i przechowalnie muszą być wyraźnie oddzielone od produkcji konwencjonalnej.

3.2 Opis gospodarstwa (zał. III A.1. 2 i 3)

Jednostka produkcyjna musi być łatwo identyfikowalna dzięki mapom obiektów produkcyjnych, przechowalni, przetwórci i pakowni, jak również mapom pól; potrzebny jest też wykaz pól z podaniem daty ostatniego zastosowania środków niedozwolonych przez Rozporządzenie. Producent musi corocznie informować jednostkę kontrolną o planowanej produkcji roślinnej.

3.3 Dokumentacja (zał. III A. 1. 4)

Należy przechowywać oryginalne rachunki lub odpowiednie zapisy dotyczące pochodzenia, rodzaju i ilości wszystkich zakupionych surowców. Należy także prowadzić rejestr produkcji sprzedanej, z podaniem rodzaju i ilości oraz ze wskazaniem odbiorców.

3.4 Pakowanie i etykietowanie produktów ekologicznych (zał. III AI, 8)

Transportowane produkty muszą być zamknięte w sposób zapobiegający podmianie zawartości oraz odpowiednio oznakowanie. Etykieta musi zapewniać identyfikację producenta i produktu.

3.5 Produkcja równoległa (zał. III A.1. 9)

Jeśli przedsiębiorca prowadzi ekologiczną i konwencjonalną produkcję na tym samym terenie, wszystkie dane dotyczące działu konwencjonalnego (np. zakup surowców, plan upraw) muszą zostać objęte inspekcją. Uprawa takich samych odmian roślin w obu częściach gospodarstwa, w tym samym czasie - jest niedozwolona.

3.6 Częstotliwość inspekcji, pobieranie próbek (zał. III A.1, 6i7)

Jednostka produkcyjna podlega pełnej kontroli co najmniej raz do roku. Jeśli zachodzi podejrzenie zastosowania niedozwolonych substancji, należy pobrać próbki do analiz. Przedsiębiorca jest zobowiązany dostarczyć jednostce kontrolnej wszelkich informacji niezbędnych dla przeprowadzenia inspekcji.

PRODUKCJA RÓWNOLEGA W ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM I PRZETWÓRSTWIE

1. Rozporządzenie

Rozporządzenie UE 2092/91, z późniejszymi zmianami, wymaga wyraźnego wyodrębnienia jednostek ekologicznych (zał. III A1-1 i IA2.1.6), jak również

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

wyraźnego rozdziału produkcji ekorolniczej i nie ekorolniczej w przetwórstwie. Określenie "jednostka" nie oznacza przedsiębiorstwa w rozumieniu prawnym.

O produkcji równoległej mówimy w kilku przypadkach. Pojedynczy przedsiębiorca może (a) prowadzić w kilku jednostkach (gospodarstwach) produkcję roślinną lub zwierzęcą różnego typu, lub (b) przetwarzać produkty różnego typu w jednej przetwórni. O produkcji równoległej mówimy również, (c), gdy jedno gospodarstwo prowadzi, w tym samym czasie, uprawy tej samej odmiany ekorolniczej i w przestawianiu, bądź w przestawianiu i konwencjonalne.

2. Wymagania dotyczące inspekcji

2.1 Produkcja równoległa w rolnictwie (zał. III A.1 i 9. zał. I B.1.6)

Produkcja równoległa w pojedynczym gospodarstwie rolnym jest - wg rozporządzenia - niedozwolona, poza przypadkami etapowego przestawiania upraw wieloletnich lub hodowli. Zakaz dotyczy np. uprawy pszenicy tej samej odmiany w jednostkach ekorolniczych i nie-ekorolniczych. Przestawianie upraw wieloletnich musi być zgodne z zatwierdzonym harmonogramem i nie może trwać dłużej niż pięć lat, co oznacza - np. w przypadku etapowego przestawiania sadów figowych na produkcję ekologiczną- jednoczesną obecność owoców tej samej odmiany w jakości konwencjonalnej, "przestawianej" i/lub ekorolniczej (zał. III A.1.9). Należy wtedy zapewnić rozdzielanie produktów różnej jakości. W produkcji zwierzęcej dopuszczone są w jednym gospodarstwie stada prowadzone ekorolniczo i nie-ekorolniczo, pod warunkiem odmienności gatunkowej i skutecznego rozdziału.

2.2 Przetwórstwo równoległe (zał. III B.3)

Przetwórstwo produktów ekorolniczych i nie-ekorolniczych w jednym zakładzie jest dopuszczalne, pod warunkiem ścisłego rozdziału w czasie lub miejscu. Wymagane jest odrębne składowanie zarówno surowców, jak i wyrobów gotowych. Jeśli do przetwórstwa produktów jakości ekorolniczej i konwencjonalnej używane są te same urządzenia, trzeba je przed podjęciem produkcji ekorolniczej należycie oczyścić. Jeżeli przetwórstwo ekorolnicze odbywa się sporadycznie, należy każdy taki proces zgłosić jednostce kontrolnej i przeprowadzić w uzgodnionym terminie.

3. Procedura inspekcji

3.1 Produkcja (zał. III A.1.9 i zał. III A.2.5)

Zgodnie z powyższym, zarówno ekorolnicze, jak i nie-ekorolnicze jednostki danego przedsiębiorstwa podlegają corocznej inspekcji. Poza regularną inspekcją jednostek ekorolniczych należy wtedy zwracać szczególną uwagę na oddzielne składowanie konwencjonalnych środków produkcji, jak nawozy sztuczne i środki ochrony roślin (zał. III A.1.5) oraz ich ilości, sprawdzić jednostki konwencjonalne, uprawiane w nich gatunki i odmiany, ich sprzedaż Jednost-

ki produkcyjne muszą być ściśle i z góry określone. Inspektor nie znający gospodarstwa musi być w stanie zidentyfikować areal upraw i budynki gospodarcze wchodzące w skład części ekorolniczej i nieekorolniczej na podstawie dostarczonych dokumentów. Dotyczy to również upraw wieloletnich, choć jest wtedy trudniejsze do spełnienia. Jeśli ma miejsce produkcja równoległa w uprawach jednorocznych (ta sama odmiana w jakości ekorolniczej i nie-ekorolniczej), może zaistnieć konieczność zakwalifikowania całości produkcji jako konwencjonalnej.

3.2 Przetwórstwo (zał. III B.3)

Aby uniknąć, zamierzonych bądź omyłkowych przypadków błędnego uznania produktów konwencjonalnych za ekorolnicze, wymagana jest przejrzystość działań. W razie składowania produktów różnej jakości w jednym pomieszczeniu, niezbędne jest ich jednoznaczne oznakowanie. Praktykowane w zakładzie metody rozdziału produkcji ekorolniczej i konwencjonalnej muszą być zademonstrowane inspektorowi.

MATERIAŁ SIEWNY I ROZMNOŻENIOWY W ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM

1. Rozporządzenie

Zgodnie z postanowieniami art. 6 i 6a rozporządzenia 2092/91 (z późniejszymi zmianami), materiał siewny oraz wegetatywny materiał rozmnożeniowy i sadzeniowy [rosady] muszą pochodzić z upraw ekologicznych. Rośliny mateczne - w przypadku materiału siewnego oraz rośliny rodzicielskie- w przypadku wegetatywnego materiału rozmnożeniowego, muszą być uprawiane, przez co najmniej przez jedno pokolenie, a w przypadku roślin wieloletnich - przez co najmniej przez dwa sezony wegetacyjne, zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego. Pokolenie trwa od wysiewu do zbioru, okres wegetacyjny oznacza przedział czasu o wystarczająco wysokiej temperaturze dla rozwoju roślin.

Użycie nasion, wegetatywnego materiału u rozmnożeniowego i sadzeniowego modyfikowanego genetycznie, jak również ich pochodnych - jest niedozwolone.

2. Możliwości nabycia ekologicznego materiału siewnego i wegetatywnego rozmnożeniowego.

Odstępstwo od wyżej wymienionego wymogu jest możliwe w okresie przejściowym, który wygasa 31 grudnia 2003. Jeśli rolnik nie jest w stanie nabyć materiału siewnego czy wegetatywnego materiału rozmnożeniowego żądanej odmiany, i przedstawi wystarczający dowód na taką sytuację jednostce kontrolnej lub właściwemu urzędowi państwa członkowskiego UE, może wówczas zastosować konwencjonalny materiał siewny lub wegetatywny materiał rozmnożeniowy (art. 6.3.a). Nie mogą one jednak być traktowane substancjami nie wymienionymi w załączniku II A i B. Jeśli nie traktowany [chemicznie] materiał jest nie-

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

dostępny, i zostanie to wykazane, konwencjonalny materiał może być stosowany do 31 grudnia 2003.

3. Dostępność ekorolniczego materiału nasadzeniowego

Okres przejściowy, podczas którego nabywanie i uprawa nie-ekorolniczych rozsąd i materiału nasadzeniowego było dozwolone, minął w 1997r. Tego rodzaju odstępstwo nie może mieć dłużej miejsca. W przypadku uprawy w ekologicznym gospodarstwie nieekorolniczych rozsąd i materiał nasadzeniowy, uzyskane plody nie mogą być etykietowane jako ekorolnicze i muszą być sprzedane jako produkt konwencjonalny.

4. Kategorie /rodzaje/ materiału reprodukcyjnego

W rozporządzeniu UE podane są przykłady różnych typów materiału rozmnożeniowego. Poniższa lista nie jest bynajmniej wyczerpująca.

- Materiał siewny (rośliny maceczne uprawiane ekorolniczo przez jedno pokolenie): zboża, strączkowe, fenkuł, nasiona warzyw, wieloletnie zioła, pastewne, bawełna.....
- wegetatywny materiał rozmnożeniowy stosowany w uprawach jednorocznych (rośliny rodzicielskie uprawiane ekorolniczo przez jedno pokolenie): ziemniaki, czosnek, imbir,
- wegetatywny materiał rozmnożeniowy stosowany w uprawach wieloletnich (rośliny rodzicielskie uprawiane ekorolniczo przez dwa lata): krzewy i drzewa owocowe, truskawki, szparagi, zioła wieloletnie, winnice, banany, ananasy, wanilia, trzcina cukrowa
- materiał nasadzeniowy, czyli rozsady (z uprawy ekorolniczej): pomidory, sałata, melony, ryż niektóre zioła jednoroczne, ...

**EKOLOGICZNA PRODUKCJA
ZWIERZĘCA I TRYB [jej] INSPEKCJI****1. Wstęp**

Produkcja ekorolnicza i jej znakowanie są w Unii Europejskiej uregulowane prawnie w Rozporządzeniu Rady (EWG) nr 2092/91 w sprawie rolnictwa ekologicznego oraz znakowania jego produktów i środków -spożywczych, istotnie znowelizowanym w sierpniu'99. Obecnie Rozporządzenie obejmuje nieprzetworzone produkty rolne i produkcję zwierzęcą oraz wyroby przetworzone, ale ograniczone jest do pewnych gatunków i nie dotyczy gospodarki rybackiej. Wymagania odnośnie chowu zwierząt obowiązują od 24 sierpnia 2000r. Rozporządzenie określa wymogi minimalne w zakresie produkcji, przetwórstwa i wprowadzania do obrotu produktów ekorolniczych. Opisuje również tryb inspekcji, której musi poddać swą działalność każdy producent, hurtownik, przetwórcia i importer produktów ekorolniczych. Rozporządzenie zabrania stosowania organizmów

modyfikowanych genetycznie (GMO) i ich pochodnych na jakimkolwiek etapie produkcji i przetwórstwa (wyjątek: leki weterynaryjne).

Niniejszy dokument stanowi przegląd wymogów rozporządzenia, dotyczących produkcji zwierzęcej oraz jej inspekcji. Rolnicy ekologiczni powinni zapoznać się z całą siłą rozporządzenia.

2. Zasady produkcji zwierzęcej (art. 6 i 7, zał. I B)**2.1 Okres przestawiania (zał I B 2)**

Przestawianie upraw paszowych i pastwisk musi odbyć się zgodnie z wymogami załącznika I A, dotyczącymi ekologicznej produkcji roślinnej. Okres przestawiania wynosi 24 miesiące dla upraw jednorocznych i 36 miesięcy dla wieloletnich (z wyłączeniem pastwisk), ale możliwe jest jego skrócenie. Zwierzęta muszą być utrzymywane zgodnie z wymogami rozporządzenia przez określony czas, zależnie od gatunku (bydło 12 miesięcy bydło, świnie i drobne przeżuwacze 6 miesięcy, drób rzeźny 10 tygodni, kury nioski 6 tygodni). Jeżeli uprawy paszowe są również w trakcie przestawiania, należy to uwzględnić ponieważ dopuszczalny udział pasz z upraw "przestawianych" wynosi (w przypadku pasz własnych) 60%. W razie jednoczesnego przestawiania pastwisk, produkcji paszowej i hodowli maksymalny okres przestawiania wynosi 24 miesiące.

2.2 Pochodzenie zwierząt (zał. I 83)

Zwierzęta nabywane (zakup, wymiana) muszą pochodzić ze źródeł ekorolniczych; odstępstwo od tej zasady może mieć miejsce, gdy stado jest nowotworzone lub odnawiane, a zwierzęta z hodowli ekologicznej nie są dostępne. W takim przypadku ograniczony jest wiek kupowanego inwentarza, zależnie od gatunku, a także wielkości gospodarstwa. Generalnie dopuszczony jest zakup ze źródeł konwencjonalnych samców hodowlanych, pod warunkiem, że były utrzymywane i żywione zgodnie z wymogami rozporządzenia UE.

2.3 Żywienie (zał I B4)

Zwierzęta muszą być żywione paszami pochodzącym z rolnictwa ekologicznego, najlepiej z własnego gospodarstwa, choć dozwolony jest zakup z innych gospodarstw ekologicznych. Dopuszczalne jest odstępstwo od tego wymogu: można wówczas spasać do 10% pasz nieekorolniczych w przypadku zwierząt roślinożernych i do 20% w przypadku innych gatunków. Dozwolone pasze konwencjonalne (do zakupu) wyszczególnione są w załączniku II C. Do 30% dziennej racji pokarmowej (w przypadku zakupu z zewnątrz) może pochodzić z upraw " w przestawianiu". Młode ssaki muszą otrzymywać mleko przez pierwsze trzy miesiące lub 40 dni życia (odpowiednio dla zwierząt dużych i małych). Dzielne racje pokarmowe zwierząt roślinożernych muszą zawierać co najmniej 60% pasz objętościowych, a drobiu - 65% zbóż. Pasze objętościowe muszą być podawane również trzodzie i drobiowi. Wszystkie dopuszczalne komponenty i dodatki paszowe wymienione są

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

w załączniku II C + D. Absolutnie nie mogą być stosowane jakiegokolwiek stymulatory wzrostu ani GMO.

2.4 Choroby i profilaktyka weterynaryjna (zał. I B 5)

Zdrowie zwierząt opiera się na doborze odpowiednich, lokalnych, dobrze zaadaptowanych do warunków ras oraz utrzymaniu zwierząt zgodnie z ich wymaganiami gatunkowymi. Powinny być również stosowane działania profilaktyczne. Jeżeli pomimo zachowania tych zasad zwierzę zachoruje, należy natychmiast przystąpić do leczenia, aby uniknąć cierpienia zwierząt. Preferowane są leki fitoterapeutyczne i homeopatyczne, allopatyczne specyfiki syntetyczne dopuszczone są w ostateczności. W razie konieczności wyłącznie jako leki - mogą być zastosowane preparaty hormonalne. Inne terapie, niezgodne z Rozporządzeniem, mogą być wykorzystane jedynie w razie formalnego wymogu w prawodawstwie krajowym. Okres karencji po zastosowaniu leku wydłuży się dwukrotnie w stosunku do obowiązującego, a jeśli nie jest on określony - obowiązuje 48 godzin. Jeśli w ciągu roku (lub w okresie życia - jeśli krótszy od roku) jakieś zwierzę było leczone allopatycznie więcej niż dwa razy, musi ono "przejsć" ponownie okres przestawiania, zanim jego produkty będą mogły być ponownie sprzedawane jako ekologiczne.

2.5 Obsada zwierząt, metody chowu i budynki inwentarskie (zał. I B 6. 7 i 8 zał. VII+VIII)

Łączna obsada zwierząt w gospodarstwie nie może przekroczyć - w przeliczeniu na azot zawarty w ich odchodach - 170 kg N na rok i na hektar UR. Odpowiadająca temu warunkowi liczba zwierząt jest podana w załączniku VII, są to np. 2 sztuki bydła, 74 prosięta, 240 kur niosek. W celu spełnienia tego wymogu dopuszczalna jest kooperacja gospodarstw. Warunki przechowywania nawozów i wielkości zbiorników na nawozy płynne muszą zapewniać ochronę środowiska.

Dozwolone sposoby chowu, transportu i identyfikacji zwierząt są określone w Rozporządzeniu. Dozwolone metody rozrodu to wyłącznie reprodukcja naturalna i sztuczna inseminacja. Obcinanie ogonów, przycinanie dziobów, usuwanie rogów może być dopuszczone wyłącznie za zgodą jednostki kontrolnej. Kastracja jest dopuszczalna, o ile jest niezbędna dla uzyskania tradycyjnych właściwości produktu. W zasadzie zabronione jest pętanie zwierząt, ale do roku 2010, przy zapewnieniu dobrej ściółki, możliwe jest tu odstępstwo (tzn. dopuszczone pętanie). Docelowo, pętanie powinien zastąpić chów grupowy. Minimalny wiek rzeźny podaje załącznik I B6.1.9. Przy rozładunku i załadunku w transporcie niedopuszczalne są żadne metody stymulacji elektrycznej. W każdej fazie produkcji i przetwarzania musi być możliwa identyfikacja zwierzęcia.

Warunki utrzymania zwierząt w budynkach inwentarskich muszą być zgodne z wymaganiami danego gatunku. Powierzchnia przypadająca na każde zwierzę musi mu zapewnić wystarczający komfort poruszania się. Obsada pastwisk ma je chronić przed nadmiernym wypasaniem; mi-

nimalne powierzchnie w budynkach inwentarskich są określone w załączniku VIII. Wszystkie ssaki muszą mieć swobodny dostęp do pastwiska lub zewnętrznego wybiegu. Tylko ostatnia faza tuczu może odbywać się w pomieszczeniach zamkniętych. W budynkach inwentarskich, co najmniej połowa podłogi musi być lita, należy też zapewnić odpowiednią ilość suchej ściółki (lista dopuszczalnych środków w zał. II A). Doświetlenie kurników nie może przekraczać 16 godz. na dobę. Dopuszczalne środki do czyszczenia urządzeń wymienione są w zał. II E.

3. Wymagania dotyczące inspekcji gospodarstw prowadzących ekologiczną produkcję zwierzęcą (zał. III, A 1+2)

Każdy przedsiębiorca prowadzący ekologiczną produkcję zwierzęcą musi poddać swą działalność inspekcji wg obowiązujących przepisów (podobnie jak przetwórcie i importerzy produktów ekorolniczych). Wymagane minimum przy inspekcji obejmuje:

3.1 Opis gospodarstwa (zał. III A 2. 1. 2, 3)

W gospodarstwie prowadzącym produkcję ekorolniczą wymagane jest wyraźne wyodrębnienie od części, gdzie nie stosuje się metod zgodnych z rozporządzeniem UE. Wszystkie części gospodarstwa ekologicznego muszą być wyraźnie zaznaczone na mapkach: zabudowanie gospodarcze, magazyny, budynki pomocnicze, uprawy paszowe i pastwiska. Należy podać ostatnie daty stosowania środków i zabiegów niedozwolonych rozporządzeniem. W każdej chwili musi być możliwa identyfikacja inwentarza.

3.2 Dokumentacja (zał. III A 2,4)

Zapisy muszą być prowadzone na bieżąco i zawierać wykazy inwentarza dostarczanego i opuszczającego gospodarstwo, z określeniem wieku, wagi rzeźnej, identyfikatora, stosowanych środków profilaktycznych i terapeutycznych (medycyna weterynaryjna).

3.3 Pakowanie i etykietowanie produktów ekorolniczych (zał. III A1. 8)

Produkty w transporcie muszą być zapakowane w sposób uniemożliwiający podmiannę zawartości. Znakowanie musi obejmować jednoznaczną identyfikację produktu i producenta.

3.4 Częstotliwość inspekcji, pobieranie próbek (zał. III A 1. 6 i 7. A2. 5)

Gospodarstwo musi być poddane pełnej inspekcji przynajmniej raz na rok. Dotyczy to zarówno jednostek produkcji ekorolniczej jak i nieekorolniczej. Inspekcja obejmuje inwentarz i produkcję paszową. Jeżeli zachodzi podejrzenie użycia środków niedozwolonych - muszą być pobrane próbki. Producent jest obowiązany udostępnić wszelkie informacje niezbędne dla celów inspekcji.

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

PRZETWARZANIE I EKSPORT

1. Wprowadzenie

Produkcja ekologiczna i jej znakowanie są w Unii Europejskiej uregulowane prawnie w Rozporządzeniu Rady (EWG) nr 2092/91 w sprawie rolnictwa ekologicznego oraz znakowania jego produktów i środków spożywczych (z późniejszymi zmianami). Regulacja ta obejmuje nieprzetworzone produkty rolne, produkty zwierzęce oraz produkty przetworzone, ale ogranicza je do określonych gatunków zwierzęcych oraz wyklucza organizmy wodne. Regulacja ustanawia minimalne wymogi dla produkcji, przetwórstwa oraz -wprowadzania do obrotu produktów ekologicznych. Określa także system kontroli, któremu każdy producent, zbieracz (płodów ze stanu naturalnego), przetwórca, importer oraz eksporter produktów ekologicznych są zobowiązani poddać swą działalność. Zakazuje stosowania organizmów modyfikowanych genetycznie oraz ich pochodnych, na każdym szczeblu produkcji i przetwarzania (wyjątek: leki weterynaryjne).

Niniejsze opracowanie stanowi krótki przegląd wymogów prawnych dotyczących przetwórstwa, eksportu oraz kontroli. Przedsiębiorcy zaangażowani w produkcję ekologiczną powinni z treścią rozporządzenia zapoznać się bardziej wnikliwie.

2. Zasady dotyczące przetwórstwa i eksportu oraz pochodzenia składników ekologicznych

2.1 Produkcja roślinna (art. 6 i 7. zał. I A) na cele przetwórstwa

Aby móc etykietować produkty roślinne jako produkty rolnictwa ekologicznego, sposób produkcji w gospodarstwie rolnym musi być zgodny z wymogami Rozporządzenia przez co najmniej dwa lata - w przypadku upraw jednorocznych lub trzy lata - w przypadku wieloletnich (okres przestawiania). Regulacja wymaga, by w produkcji stosować metody zapobiegawcze dla utrzymania żyzności gleby i ograniczania szkodników oraz specyfikuje nawozy i środki ochrony przed szkodnikami, które mogą być stosowane w razie konieczności. Materiał siewny i rozmnożeniowy muszą pochodzić z produkcji ekologicznej, z kilkoma wyjątkami. Wymogi Rozporządzenia mają także zastosowanie w przypadku roślin pozyskiwanych ze stanu naturalnego, z zamiarem znakowania jako ekologiczne.

2.2 Produkcja zwierzęca (art. 6 i 7. zał. I B) na cele przetwórstwa

Aby móc etykietować produkty zwierzęce jako produkty rolnictwa ekologicznego, zwierzęta podobnie jak produkcja paszowa i pastwiska - podlegają okresowi przestawiania przez maksimum 24 miesiące. Regulacja wymaga, by zwierzęta były nabywane w gospodarstwach ekologicznych, pasze pochodziły z ekologicznej produkcji, a zdrowie zwierząt było utrzymywane poprzez stosowanie metod zapobiegawczych. Rozporządzenie specyfikuje pasze, które można nabyć w jakości konwencjonalnej, gdy nie są one dostępne

w jakości ekologicznej. Produkcja zwierzęca pozostaje w równowadze z powierzchnią (paszową) i uwzględnia wymagania zwierząt.

2.3 Znakowanie ekologicznej żywności przetworzonej

Rozporządzenie ogranicza możliwość powoływania się na rolnictwo ekologiczne do produktów które zawierają minimum 70% składników ekologicznych. Znakowanie ekologiczne może zostać wykorzystane jako informacja handlowa tylko wtedy, gdy co najmniej 95% składników produktu złożonego to produkty rolnictwa ekologicznego (art. 5.3). Pozostałe 5% składników może znaleźć się w produkcie, jeśli są wymienione na liście załącznika VI C. Jeśli 70-95% rolniczych składników produktu jest pochodzenia ekologicznego, powołanie na rolnictwo ekologiczne musi zostać zamieszczone oddzielnie, w następującej formie- x% składników zostało wyprodukowanych zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego- (art. 5a). Pozostałe max. 30%, może znaleźć się w produkcie, jeśli są wymienione na liście załącznika VI C. Jeśli chodzi o przetwórstwo produktów z okresu przestawiania - tylko jednoskładnikowe produkty rolnicze mogą być znakowane jako ekologiczne, z obowiązkową adnotacją "produkt z gospodarowania w okresie przestawiania" (art.5.5).

2.4 Składniki i substancje dodatkowe

Niektóre składniki, dość często stosowane w przetwórstwie żywności, nie są dostępne na rynku w jakości ekologicznej, w wystarczających ilościach. Takie produkty, wymienione w załączniku VI C, mogą być używane w jakości konwencjonalnej, bez specjalnego zezwolenia. Lista obejmuje różnorodne orzechy, nasiona i owoce, oleje, różne rodzaje cukrów, skrobię oraz wybrane składniki pochodzenia zwierzęcego. Lista ta podlega aktualizacji. Ponadto regulacja ogranicza stosowanie substancji dodatkowych i pomagających oraz składników pochodzenia nie-rolniczego do tych, które są zamieszczone na liście w załączniku VI A i VI B. Ta lista jest również ciągle aktualizowana.

2.5 Działalność objęta kontrolą oraz podwykonawstwo

Każdy przedsiębiorca, nawet jeśli zajmuje się tylko pakowaniem czy etykietowaniem, podlega inspekcji. W przypadku przetwórci z kilkoma oddziałami, każdy z nich musi zostać poddany kontroli. Także zakłady zakontraktowane jako podwykonawcy, podlegają kontroli. W tym przypadku ma zastosowanie załącznik III, Postanowienia Szczegółowe D.

3. Wymogi kontrolne dotyczące przetwórstwa (załącznik III Postanowienia Ogólne, Postanowienia Szczegółowe B) oraz eksportu (załącznik III Postanowienia Ogólne i równoważne do Postanowień Szczegółowych C i D)

3.1 Opis zakładu produkcyjnego: (zał. III Postanowienia Ogólne, Postanowienia Szczegółowe B.1, C.1 i D.1) Dla celów pierwszej inspekcji przedsiębiorca musi sporządzić pełny opis zakładu i jego produkcji, włączając wszyst-

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

kie działy produkcji konwencjonalnej mające odpowiedniki w produkcji ekologicznej oraz wszystkie zakłady wykonujące podwykonawstwo. Opis zawiera plan [sytuacyjny] przetwórci, pakowni, przechowalni i magazynów. Opis obejmuje cały proces produkcyjny. Należy także opisać działania służące zapewnieniu zgodności z wymogami Rozporządzenia. Oświadczenie obejmujące wyżej wymienione informacje i zgodę na przyjęcie sankcji nałożonych w przypadku naruszenia, czy niezgodności [odnośnie wymogów] (zał. III Postanowienia Ogólne), musi być podpisane przez przedsiębiorcę i przez każdą jednostkę związaną podwykonawstwem. Jeśli nastąpią jakieś zmiany odnośnie opisu czy praktykowanych metod, należy w odpowiednim momencie poinformować o tym jednostkę kontrolną. Sporządzony opis podlega kontroli podczas pierwszej inspekcji, a podczas kolejnych wizyt kontrolnych - aktualizacji.

3.2 Dokumentacja: (zał. III Postanowienia Ogólne 6, 7 i 9, Postanowienia Szczegółowe B.2,5 i C.2,5)

Należy przechowywać oryginalne rachunki lub odpowiednie zapisy dotyczące pochodzenia, rodzaju i ilości wszystkich zakupionych surowców, substancji dodatkowych i pomagających oraz ich wykorzystanie w zakładzie. Należy także prowadzić rejestr produkcji sprzedanej, z podaniem rodzaju i ilości oraz ze wskazaniem odbiorców. Przy przyjmowaniu produktów ekologicznych należy sprawdzić czy opakowania są zamknięte oraz czy etykiety i dokumenty przewozowe są w porządku. Wynik tej czynności musi być odnotowany. Tylko produkty o ekologicznym pochodzeniu nie budzące wątpliwości mogą być przetwarzane i wprowadzane do obrotu. W razie jakichkolwiek wątpliwości, należy niezwłocznie poinformować jednostkę kontrolną. Szczególną uwagę należy zwracać na ważność certyfikatów dostawców.

3.3 Metody przetwórstwa/transport (zał. III Postanowienia Ogólne 7, Postanowienia Szczegółowe B. 4 i 5)

Wszystkie czynności przetwórstwa muszą być udokumentowane, aby umożliwić jednostce kontrolnej sprawdzenie, czy stosowane metody i skład produktu pozostają w zgodzie z rozporządzeniem. Jeśli ekologiczne produkty są transportowane do innych działów - muszą być zamknięte w sposób uniemożliwiający podmianę. Etykieta musi zawierać odpowiednie informacje, umożliwiające identyfikację przetwórcy /eksportera i jednostki kontrolnej. Nazwa produktu oraz powołanie na rolnictwo ekologiczne muszą być zgodne z Rozporządzeniem (art. 5). Numer partii jest częścią etykietowania i określa pochodzenie produktu. Eksporterzy muszą zamieszczać na etykiecie następującą adnotację "certyfikowane przez ECOCERT, F32600". Logo ECOCERT może być również używane zgodnie z zasadami użytkownika.

3.4 Rozdział od produkcji konwencjonalnej (zał. III Postanowienia Szczegółowe B.3 i C. 4)

Jeśli producent prowadzi równoległe przetwórstwo konwencjonalne i ekologiczne w tym samym zakładzie, określone działania muszą być przedsięwzięte w celu uniknię-

cia wymieszania i/lub podmiany konwencjonalnych i ekologicznych produktów. Miejsca magazynowania powinny być dokładnie oddzielone. Przetwórstwo produktów rolnictwa ekologicznego powinno być rozdzielone w przestrzeni lub czasie od przetwórstwa produktów konwencjonalnych. Niezbędna jest identyfikacja poszczególnych partii. Przed przerobem produktów ekologicznych urządzenia muszą zostać odpowiednio wyczyszczone. Czynności przetwórstwa prowadzone okazjonalnie muszą być z wyprzedzeniem, meldowane jednostce kontrolnej.

3.5 Częstotliwość inspekcji, pobieranie próbek. dostęp (zał. III Postanowienia Ogólne 5 i 10)

Zakład przetwórstwa podlega kontroli co najmniej raz w roku; wskazane są dodatkowe kontrole, niezapowiedziane. W trakcie kontroli mogą być pobierane próbki, ale gdy zachodzi podejrzenie użycia niedozwolonych środków - istnieje obowiązek ich pobrania. Przedsiębiorca powinien dostarczyć jednostce kontrolnej wszelkich informacji niezbędnych do przeprowadzenia inspekcji i zapewnić dostęp do wszystkich obiektów i urządzeń. Powinien także informować jednostkę kontrolną o wszelkich wątpliwościach dotyczących pochodzenia nabytych produktów. Jest także obowiązany poinformować swoich klientów [o decertyfikacji] dostarczonych produktów, jeśli później zostały uznane za nie spełniające wymogów.

3.6 Procedury eksportowe i importowe (art. 11, 6; zał. III Postanowienia Szczegółowe C)

Aktualna procedura importowa wymaga, jako pierwszy krok, by importer złożył- do właściwego urzędu w państwie członkowskim UE - wniosku o pozwolenie na import. Eksporter powinien być świadom, że tylko tak zatwierdzone produkty mogą zostać wprowadzone do obrotu na rynku UE. Przed transakcją eksporterzy powinni uzyskać zapewnienie, że ich klienci podjęli odpowiednie kroki. Dopiero wtedy, gdy pozwolenie zostanie wydane, może mieć miejsce sprzedaż w UE. Kopia faktury oraz dowód załadowania każdej partii przewozowej muszą zostać wysłane przez eksportera do jednostki kontrolnej importera. Następnie jednostka kontrolna wystawi certyfikat importowy lub certyfikat transakcji dla danych produktów i ich ilości oraz wyśle go importerowi. Kompletność certyfikatów importowych jest przedmiotem procedury kontrolnej dotyczącej importera w krajach UE.

Wprowadzenie- dokument nr 5. Definicje: Gospodarka przemysłowa; Gospodarka ekstensywna; Gospodarka intensywna

Niniejsza interpretacja dotyczy zastosowania odchodów zwierzęcych w rolnictwie ekologicznym, w świetle pojęć "gospodarka przemysłowa", "gospodarka intensywna", "gospodarka ekstensywna", stosowanych w załączniku II A do rozporządzenia UE nr 2092/91, z późniejszymi zmianami.

UNIA EUROPEJSKA - ROLNICTWO EKOLOGICZNE

Gospodarka przemysłowa

Stosowanie odchodów zwierzęcych uzyskanych z tego typu produkcji zwierzęcej jest zabronione w rolnictwie ekologicznym, nawet jeśli zostały one przekompostowane. Definicja gospodarki przemysłowej opiera się na dwóch łącznie występujących kryteriach:

- Zwierzęta przez większość czasu pozbawione są możliwości ruchu (nie mogą swobodnie obrócić się o 360°, lub trzymane są w ciemnych pomieszczeniach, lub są pozbawione ściółki. Dotyczy to w szczególności: chowu baterijnego (drobiu lub innych zwierząt), tuczu kurcząt przy obsadzie powyżej 25 kg/m².

- Produkcja zwierzęca ma miejsce w gospodarstwie nie prowadzącym produkcji rolnej. Odnosi się to do gospodarstw nie posiadających gruntów umożliwiających produkcję pasz i wywożenie odchodów zwierzęcych.

Gospodarka ekstensywna (w rozumieniu rozporządzenia UE 2328/91)

Obornik i suszony obornik uzyskany z tego typu produkcji zwierzęcej może być wykorzystywany bez specjalnych ograniczeń (szczegóły w rozporządzeniu 2092/91, zał. II A) pod warunkiem, że obsada zwierząt nie przekracza 2 sztuk dużych na hektar (SD/ha).

Współczynniki przeliczeniowe na sztuki duże wg załącznika I do rozporządzenia 2328/91:

- Buhaje, krowy i inne rodzaje bydła w wieku powyżej 2 lat, koniowate w wieku powyżej 6 miesięcy 1,0 SD
- Bydło w wieku od 6 miesięcy do 2 lat 0,6 SD
- Owce 0,15 SD
- Kozy 0,15 SD

- Dla tuczu drobiu: wymagana jest swoboda ruchu lub dostęp do pastwiska (rozporządzenie UE 538/91).

- Dla kur niosek: produktem są "jaja od kur z chowu wolno wybiegowego" lub "jaja od kur z chowu średnio intensywnego" (rozporządzenie UE 1274/91).

- Świnie muszą mieć dostęp do wybiegu, maksymalna obsada nie może przekraczać 10 macior lub 17 świń na hektar.

Gospodarka intensywna

W przypadku materiału organicznego nie zaliczanego do kategorii "produkcji ekstensywnej", ani "gospodarki przemysłowej", kompostowanie jest obowiązkowe, ponieważ taka metoda produkcji zwierzęcej traktowana jest jak gospodarka intensywna. Szczegóły - w zał. II A do rozporządzenia UE 2092/91.

UMOWA DOTYCZĄCA PRZESTRZEGANIA ZASAD PRODUKCJI EKOROLNICZEJ

zawarta pomiędzy jednostką certyfikującą ECOCERT SA, BP 47, F - 32600 L'ISLE JOURDAIN oraz przedsiębiorcą: (nazwa, adres)

.....
O Rolnictwo

O Przetwórstwo/Konfekcjonowanie

.....
O Zbiór ze stanu naturalnego

O Obrót

Przedsiębiorca zobowiązuje się postępować zgodnie z następującymi zasadami:

1. Produkować /pozyskiwać ze stanu naturalnego, przetwarzać, wprowadzać do obrotu produkty ekorolnicze zgodnie z wymogami rozporządzenia UE 2092/91 (z późniejszymi zmianami).

2. Informować ECOCERT o wszystkich istotnych sprawach i wprowadzanych zmianach dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu, w tym dotyczących transportu i podwykonawców, ponadto odstępstw od zasad produkcji ekorolniczej oraz planowanych działań naprawczych, a także informować ECOCERT o wynikach wewnętrznych przeglądów zarządzania jakością, włączając wyniki analizy produktów.

3. Nie nabywać i nie stosować w jednostce ekorolniczej, innych środków chemicznych i surowców niż dozwolone przez rozporządzenie UE 2092/91. Przy przyjmowaniu surowców należy sprawdzić ich oznakowanie oraz towarzyszące dokumenty pod względem ich zgodności z wymogami rozporządzenia UE 2092/91. W przypadku jakichkolwiek wątpliwości, nie można wprowadzać do obrotu - jako ekorolnicze - produktów wyprodukowanych z surowców, co do których powstały wątpliwości - dopóki ich status nie zostanie wyjaśniony przez ECOCERT. W przypadku produkcji, przetwarzania oraz wprowadzania do obrotu produktów ekorolniczych i nie-ekorolniczych w tej samej jednostce, należy zapewnić właściwy rozdział na wszystkich etapach produkcji, przetwarzania oraz sprzedaży, włączając magazynowanie i transport.

4. Rejestrować nazwę oraz adres nabywcy, a także przeznaczenie i status ekorolniczy produktu (włączając numery partii) na opakowaniu produktu, na fakturze oraz na nocie dostawy. Oznakowanie produktów, musi spełniać wymogi rozporządzenia UE 2092/91 na wszystkich etapach dostawy, transportu oraz sprzedaży. Powołanie na ECOCERT na etykiecie certyfikowanych produktów ma następującą formę "certified by ECOCERT, F-32600". Logo ECOCERT może być umieszczane zgodnie z regulaminem znaku.

5. Przyjmować inspekcje zgodnie z wymogami rozporządzenia UE 2092/91, akceptować zalecenia pokontrolne, niezapowiedziane inspekcje, pobieranie próbek oraz przeprowadzanie analiz w niezależnych laboratoriach. Umożliwić wgląd do wszystkich żądanych dokumentów oraz dostęp do pól i pomieszczeń produkcyjnych. Przyjąć nałożone sankcje i podjąć działania naprawcze, określone przez ECOCERT, zgodnie z wymogami rozporządzenia UE 2092/91. Poinformować pisemnie nabywców o produktach objętych sankcjami, po to by mogli usunąć oznakowania ekorolnicze. Zaakceptować, że ECOCERT wymienia z innymi jednostkami certyfikującymi te informacje dotyczące certyfikowanych przedsiębiorców, które są wymagane przez rozporządzenie UE 2092/91.

Miejscowość, data:

.....
Nazwa, podpis przedsiębiorcy

Miejscowość, data:

.....
Nazwa, podpis w imieniu ECOCERT-u

U SĄSIADÓW ZA ODRĄ

OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO W BERLINIE I BRANDENBURGII

Wstęp

W połowie roku 2001 zarysowała się możliwość zainicjowania współpracy międzynarodowej w dziedzinie szeroko pojętej ochrony środowiska. Akcjonariuszami tej współpracy miałyby być organizacje zajmujące się problematyką przyrodniczą landów Brandenburgii i Berlina oraz województwa Wielkopolskiego. Ze strony niemieckiej są to: Naturpark Barnim (Park Przyrodniczy Barnim), Förderverein "Jugend im Wald" e.V. (Towarzystwo Wspierania "Młodzież w lesie") i Forstamt Lanke (Nadleśnictwo Lanke). Strona polska reprezentowana jest przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa

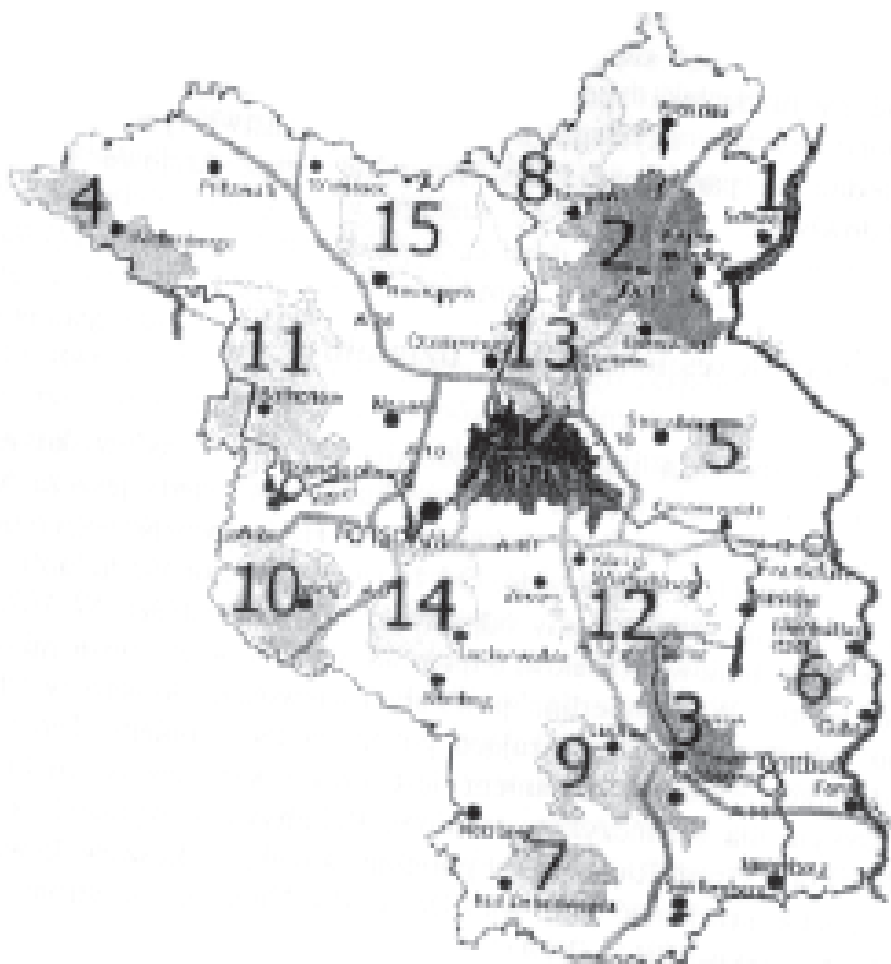
Wielkopolskiego. Szczególny nacisk kładziony jest na proekologiczne wychowanie młodzieży i właśnie na pracy z młodzieżą zależy szczególnie obu partnerom. W grę wchodziłoby realizowanie różnorodnych projektów, wymiana młodzieży oraz współpraca kadry wymienionych instytucji. Życzeniem obu stron jest również uczulenie młodych ludzi na sprawy tolerancji (likwidacja wzajemnych uprzedzeń narodowościowych). Ważna sprawa jest tu możliwość praktycznej nauki języka obcego oraz nawiązania osobistych kontaktów z rówieśnikami z zagranicy.

System ochrony przyrody Berlina i Brandenburgii

Berlin i Brandenburgia jako metropolia i land otaczający ją stanowią pod względem biosfery całość, mimo że administracyjnie są dwoma różnymi organizmami (Berlin jako miastoland, Brandenburgia jako land za stolica w Poczdamie). W tych warunkach administracyjnego podziału przyszło pracować leśnikom Lasów Berlińskich (nadleśnictwa: Buch, Friedrichshagen, Grunewald, Lanke, Tegel, Treptow), oraz pracownikom innych instytucji, towarzystw i związków odpowiedzialnych za ochronę środowiska.

System Wielkich Obszarów Chronionych (Groschutzgebiete) w Brandenburgii składa się z: Parku Narodowego Doliny Dolnej Odry (Nationalpark Unteres Odertal) - poz. 1, ryc. 1, trzech Rezerwatów Biosfery (Biosphärenreservate):

Schorfheide-Chorin - poz. 2., Spreewald - poz. 3., Flurlandschaft Elbe-Brandenburg - poz. 4., dziesięciu Parków Przyrod-

U SĄSIADÓW ZA ODRĄ

nicznych (Naturparks): Märkische Schweiz- poz. 5, Schaubetal - poz. 6, Niederlausitzer Heide Landschaft - poz. 7, Uckermärkische Seen - poz. 8., Niederlausitzer Landrücken - poz. 9., Hoher Fläming- poz.10., Westhavelland - poz.11., Dahme Heideseen - poz. 12., Barnim- poz.13., Nuthe-Nieplitz - poz. 14., oraz Stechlin-Ruppiner Land - poz.15., bedacy w fazie projektu. Łączna powierzchnia tego zespołu wynosi około 10.014 kilometrów kwadratowych, co stanowi jedną trzecią ogólnej powierzchni landu. Poza instytucjami państwowymi (federalnymi, bądź krajowymi, czyli działającymi na terenie poszczególnych landów) wyróżnić można organizacje, związki czy towarzystwa, które wspierają prace na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Ich członkowie (w dużej mierze młodzież) wykonują prace, którą można by określić jako prace społeczna, angażując w nią swój wolny czas i umiejętności. Znajdują przy tym dużo radości z obcowania z przyrodą, traktując to jako swoje hobby. Nierzadko zajmują się tym całe rodziny. Organizacje te mogą mieć swoje fundusze (jeśli są zarejestrowane), a źródłem finansowania są fundacje i sponsorzy, na których brak nie mogą narzekać. Wsparcie merytoryczne uzyskują od instytucji państwowych (nadleśnictwa parki przyrodnicze, parki narodowe, federalne, bądź krajowe ministerstwa ochrony środowiska).

Tradycja, współczesność i cele działalności

Problemy ze znaczącą ingerencją człowieka w jego środowisko naturalne w i wokół Berlina zaczęły się już w 13 wieku. Berlin, wtedy jeszcze wieś, był wielokrotnym polem bitwy między rzekami: Łabą, Hawelą i Szprewą, co odbiło się już wtedy na zmianach w krajobrazie. Od 16. wieku liczebność ludności wzrosła 400 krotnie. Pojawiły się problemy odprowadzania nieczystości. W 1873 r. rada miejska uchwaliła budowę kanałów odprowadzających ścieki poza miasto "systemem radialnym". Wokół Berlina powstały rozlewiska. Dopiero w roku 1985 zbudowano oczyszczalnię, rozwiązującą po części ten problem. Teraz przyszła kolej na leśników, których zadaniem jest przywrócić dawny charakter tym wypoczynkowym dla berlińczyków terenom. Rekultywacji wymaga "spuścizna" po armii NRD oraz Armii Radzieckiej: poligony, strzelnice, koszary. O wadze tego problemu można przekonać się, wjeżdża-

jąc do Niemiec od strony przejścia granicznego Kostrzyn-Küstrin/Kietz.

Wraz z rozwojem miasta Berlina nastąpił proces typowy dla każdej metropolii, a więc "wyjście na zewnątrz". Miasto potrzebowało coraz więcej miejsca, zaczęło więc sięgać po tereny podmiejskie. Skutkiem tego były "dzikie" spekulacje gruntami, przemieszczanie się ludności i tworzenie się osiedli, które rozrastały się, będąc zaczątkiem małych miast. Doprowadziło to do utworzenia w roku 1912 organizacji pod nazwą Towarzystwo Celowe, stawiające sobie za cel zapewnienie ludności terenów do wypoczynku. Do roku 1915 udało się temu towarzystwu zabezpieczyć około 10.082 ha terenów zielonych wprowadzając w życie tzw. "Długoterminowy traktat leśny". W myśl podpisanego z Królewsko-Pruskim Urzędem Leśnym porozumienia, § 6 zobowiązuje zachować las w przeważającej jego części jako tereny leśne. W 1920 r. towarzystwo zostało rozwiązane, a lasy przypadły miastu Berlin. Następne dwa lata charakteryzowały się eskalacją protestów przeciw bezwładnej sprzedaży karczowisk w i wokół Berlina, nie będących własnością miasta.

W 1923 r. uchwalono ustawę o ochronie drzew i dróg nadbrzeżnych, a w 1939 r. Berlin stał się drugim co do wielkości na terenie ówczesnych Niemiec komunalnym właścicielem lasów. W latach powojennych podział Niemiec i Berlina na strefy okupacyjne i w konsekwencji tego utworzenie dwóch wrogich państw niemieckich uniemożliwiło prowadzenie kompleksowej polityki gospodarowania zasobami naturalnymi Berlina i okolic. Dopiero po upadku Muru Berlińskiego metropolia ta stała się na nowo stolica zjednoczonych Niemiec i od 1990 roku lasy pozostają w gestii jednego urzędu. Zarządza nimi Berliner Forsten (Lasy Berlińskie), odpowiednik naszych Lasów Państwowych, skupiający obecnie 6 nadleśnictw. Zatrudnionych jest tu ogółem 745 osób, z czego: 60 to leśnicy, 50 urzędnicy, 250 pracownicy leśni, a 15 osób to pracownicy naukowcy. Nadleśnictwa te są uzupełnieniem systemu ochrony przyrody Berlina i Brandenburgii, przedstawionego uprzednio.

Celem utworzenia tak dużego i zróżnicowanego zespołu terenów ochronnych było utrzymanie dotychczasowych zasobów naturalnych i umiejętne ich połączenie z rozwijającą się gospodarką oraz powiększającą się na skutek boomu "pojedynczeniowego" liczby mieszkańców Berlina. Wszystkie podmio-

U SĄSIADÓW ZA ODRĄ

ty uczestniczące w dziele ochrony środowiska zobowiązane są do daleko idącej współpracy, bez względu na to, czy są one instytucjami urzędowymi, czy "tylko" inicjatywami społecznymi. Nie ma tu mowy o wkraczaniu w kompetencje innego podmiotu, przykładowo na linii park narodowy (albo park przyrodniczy) a nadleśnictwo. Odpowiednie przepisy regulują ten problem; nie ma też mowy o działaniach wynikających z wzajemnych animozji, bądź kierowanych pobudkami politycznymi, z czym można spotkać się niestety w Polsce (vide-obsada kierownictwa Tatrzańskiego Parku Narodowego). Na to nie można sobie pozwolić, choćby ze względu na opinie wyborców. Problemy jednak są. Dotyczą one w głównej mierze kontaktów z władzami gmin, na terenie których działają parki (rozbudowa aglomeracji, wykup gruntów, gospodarka odpadami, eksploatacja bogactw naturalnych) oraz z miejscowymi rolnikami (wielkość gruntów przeznaczonych pod uprawę, dojazd do nich, pogłowie hodowanych zwierząt). Problem kłusownictwa praktycznie nie występuje (dobrze zorganizowana i skuteczna straż, mająca szerokie uprawnienia, do której w razie potrzeby może dołączyć policja a nawet straż graniczna). Pomocna jest tu również wysoka świadomość społeczna, kreowana przez czynniki pozarządowe, a więc związki, stowarzyszenia i organizacje a także szkoły, uczestniczące w wielu programach edukacyjnych.

Tak jak i u nas organizowane są wyjazdy grup młodzieży, uczestniczących w zajęciach, będących odpowiednikami naszych "zielonych szkół". Młodzież zwiedza specjalnie przygotowane dla niej ścieżki edukacyjne. W zależności od zainteresowania, przedziału wiekowego grupy i formy zajęć pobyty na łonie natury mogą trwać parę godzin, cały dzień, albo nawet kilka dni. Największą popularnością cieszą się jednak "wypady" weekendowe. Wycieczki te są uzupełnieniem zajęć lekcyjnych. Dobrze przygotowani uczniowie pod względem teoretycznym mogą sprawdzić "namacalnie", czy wiedza wyniesiona ze szkoły współgra z tym, co można samemu zaobserwować "w terenie". W zajęciach tego typu uczestniczą nauczyciele szkolni, jednak ich prowadzenie przejmują "fachowcy" od praktyki, czyli leśnicy.

Na przykład Barnim

Barnim jest krainą geograficzną położoną na północny wschód od Berlina. Taką samą nazwę nosi Park Przyrodniczy (patrz ryc. 1., poz 13), utworzony tu w 1999 roku, a zajmujący powierzchnię 750 kilometrów kwadratowych. Park ten stanowi pewne novum; jest to pierwszy teren chroniony, będący jednocześnie regionem granicznym dwóch landów: Berlina (5% powierzchni Parku znajduje się na terenie trzech północnych dzielnic miasta) i Brandenburgii. (Por. status Drawieńskiego Parku Narodowego, położonego w trzech województwach: zachodniopomorskim, lubuskim i wielkopolskim). Skarbem Parku Przyrodniczego Barnim są dobrze utrzymane drzewostany sosnowe i bukowe, liczne śródlądne jeziora i strumyki; rozległe, pokryte lasami wzniesienia z wyrazistymi morenami oraz głęboko pociętymi dolinami potoków stanowią uzupełnienie krajobrazu. Ukształtowanie tego terenu jest efektem działalności zlodowacenia sprzed ponad 10.000 lat. Szczególnie warte obejrzenia są częściowo nienaruszone jeszcze mszary i torfowiska z ich pierwotną szatą roślinną.

Ryc. 2, Logo Parku Przyrodniczego Barnim-kumak nizinny (*Bombina bombina*), zwany tu kumką czerwono-brzuszną, oraz logo Lasów Berlińskich Brama Brandenburska otoczona lasem (tu: największy kompleks śródmiejski Tiergarten)

Zadaniem Parku jest, poza kompleksową ochroną, pielęgnacją i rozwój wartościowych obszarów i umiejętne ich zintegrowane użytkowanie w celach leśnych, rolniczych i turystycznych (przy sprzyjającej pogodzie liczba weekendowych turystów z Berlina sięga tu pół miliona osób).

Na tym samym terenie działa Nadleśnictwo Lanke, zajmując powierzchnię 5.300 ha oraz zatrudniając ogółem 35 pracowników w 5 rewirach. Zostało ono utworzone w celu opieki nad terenami leśnymi na północ od Berlina. Poza "normalnymi" obowiązkami nadleśnictwo ma również specjalne zadania, wynikające z jego położenia:

- zabezpieczenie terenów, wykorzystywanych dotychczas w celach militarnych (ok. 2.500 ha poligonów),

U SĄSIADÓW ZA ODRĄ

-przebudowa przeciawatomowego schronu Ericha Honeckera z przeznaczeniem na kwaterę nietoperzy, będących w Niemczech pod ochroną od 1936 r. (montaż rusztowań, aby zapewnić zwierzętom spokojne zimowanie; coroczne jesienne zalewanie pomieszczeń piwnicznych wodą celem uzyskania odpowiednio niskiej temperatury i wilgotności),

-zabezpieczenie innych "kłopotliwych" budynków (ówczesny ośrodek szkolenia kadr organizacji młodzieżowej NRD, letnia rezydencja Goebbelsa dawny dar mieszkańców Śląska dla ministra propagandy i informacji III. Rzeszy),

-umiejętne połączenie skutków nasilania się problemów komunikacyjnych metropolii (sąsiedztwo autostrady i szlaków kolejowych) z zapewnieniem dostępu szerokiej rzeszy odwiedzających las.

Oczkiem w głowie leśników z Lanke jest jezioro Liepnitzsee, jedno z ostatnich w okolicy, którego czystość wprawia w zdumienie (zasilane w głównej mierze wodami gruntowymi). Jego powierzchnia - 114,3 ha, głębokość - 27 m. Pośrodku jeziora wznosi się wyspa (34 ha, 22 m ponad poziom lustra wody), wykorzystywana do organizowania na niej obozów młodzieżowych.

Działalność edukacyjna wśród młodzieży na terenie nadleśnictwa (korzystając równocześnie z jego pomieszczeń) prowadzi Szkoła Leśna nad jeziorem Bogensee (Waldschule Bogensee), wspierana przez Towarzystwo "Młodzież w lesie" (Förderverein "Jugend im Wald" e.V.). W stałej ofercie proponuje się tu pobyt i zajęcia dla zorganizowanych grup od pierwszej klasy szkoły podstawowej (spacery po lesie z przewodnikiem-leśnikiem, majsterkowanie z materiałów naturalnych: drzewa, drewna, kasztanów, żołądź, szyszek, jarzębiny itp., zbiórka pokarmu dla zwierząt na zimę), aż po młodzież starszą (sadzenie drzew, analizy biotopu, badanie wartości pH w wilgotnym środowisku naturalnym i inne zajęcia tematyczne, nierzadko na specjalne zamówienie zainteresowanych). Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się dwie imprezy przeprowadzone w grudniu 2000 roku. Pierwsza z nich to adwentowe majsterkowanie (robienie ozdób choinkowych), a druga to akcja niekonwencjonalnej sprzedaży choinek (zakłady pracy zapraszane były wraz z całymi rodzinami do nadleśnictwa, gdzie podczas spaceru po lesie

można było wybrać sobie to jedyne, niepowtarzalne, najpiękniejsze drzewko. Po ścięciu drzewka były owijane w odpowiednią siatkę, a uczestnicy grzali się przy ognisku, piekąc kielbaski i racząc się grogiem albo gorącym sokiem jabłkowym).

Ważnym etapem wspólnej działalności Szkoły Leśnej i Nadleśnictwa Lanke ma być przebudowa jego budynku i adaptacja do celów dydaktycznych. Ma powstać ośrodek edukacyjny i jednocześnie schronisko z przeznaczeniem na kilkudniowy pobyt grup młodzieży z nauczycielami.

Polonica

Dla badaczy polskich korzeni na terenie Brandenburgii znajdzie się wiele interesujących rzeczy. Już chociażby nazewnictwo miejscowości daje wiele do myślenia (Słowianie podbijali te ziemie aż po dzisiejszy Magdeburg): Karow, Krakow, Pieskow, Platkow, Bornow, Ragow. Wspomniane już jezioro Liepnitzsee genezę swej nazwy czerpie od lipy, która do dzisiaj porasta tereny wokół jeziora i wyspę.

Nazwa Barnim też ma słowiański rodowód; pochodzi ona najprawdopodobniej od księcia szczecińskiego Barnima III Wielkiego, który uniezależnił Pomorze od Brandenburgii, albo od starosłowiańskiego określenia bagien, moczarów (por. miejscowość o nazwie Barnimie na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego).

Badając dalej historie nie sposób pominąć księcia plemienia słowiańskiego Stodoran, Jakse z Kopanicy (niem. Jazko von Kpenick; Kpenick jest obecnie dzielnicą Berlina), który ze zmiennym szczęściem podbijał Marchię Brandenburską. Na pamiątkę jego chrztu na półwyspie Schildhorn nad Hawelą postawiono pomnik.

Przez te tereny prowadzi szlak epoki lodowcowej. I tu miła niespodzianka-cały szlak oznaczony jest dwujęzycznie, znajdujemy tu brązowo-białe tablice w języku niemieckim i polskim. Idąc wzdłuż tego szlaku w kierunku Szczecina dotrzemy do Parku Narodowego Doliny Dolnej Odry. Ze względu na zaangażowanie Niemiec i Polski w sprawy tego parku pretenduje on do nazwy Park Międzynarodowy Doliny Dolnej Odry.

U SĄSIADÓW ZA ODRA**Literatura**

Basista J., Czekalski T., Kałwa D., Poleski J., Stopka K., 1999. Dzieje Polski Kalendarium, Wydawnictwo Literackie, Kraków.

Gärtner P., 1999. Was "totes" Eis und Seen verbindet. Ein kleiner Ausflug in die Landschaftsgeschichte des Barnim, (w): Der Rabe Ralf, IV(1999), wyd. Grüne Liga e.V., Berlin.

Kappel R., 2001. Wandertour am Liepnitzsee, (w): Berliner Waldzeitung nr 2/2001, wyd. Die Senatsverwaltung für Stadtentwicklung, Berlin.

Krupa A., 2000. Wyniki wstępnej inwentaryzacji płązów w Nadwarciańskim Parku Krajobrazowym, (w): Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski zeszyt 6(8), wyd. ZPKWW, Poznań.

Krüger J., 2001. Alles klar im Liepnitzsee?, (w): Berliner Waldzeitung nr 2/2001, wyd. Die Senatsverwaltung für Stadtentwicklung, Berlin.

Kurowska T. 2001. Wędrówki przez krainę Odry, (w): Dialog nr 55/56, wyd. Deutsch-Polnische Gesellschaft-Bundesverband e.V., Berlin.

Schneeweiß N., 1999. Die Rotbauchunke. Das Symboltier des Naturparks Barnim, (w): Der Rabe Ralf, IV(1999), wyd. Grüne Liga e.V., Berlin.

Wittich L., Kappel R., 1996. Das Forstamt Lanke, eine Perle im Norden der Hauptstadt, (w): Der Wald Allgemeine Forst Zeitschrift nr 13/1996, wyd. BLV Verlagsgesellschaft mbH, München.

Wnuk-Gławdel E., 2000. Drawieński Park Narodowy. Szlak kajakowy Drawy, Wydawnictwo Kartograficzne Eko-Graf, Wrocław.

Adresy internetowe

Dla zainteresowanych przyrodą i tematyką ochrony środowiska podaję adresy internetowe (większość witryn dostępna jest tylko w języku niemieckim):

www.anu.de

www.barnimnatur.de

www.bdf-online.de

www.bfn.de

www.biosphaerenreservate.de

www.bml.de

www.bmu.de

www.brandenburg.de/land/mlur

www.flaeming.net

www.grueneliga.de

www.lb-naturschutzverbaende.de

www.nabu.de

www.nationalparke.de

www.naturparke.de

www.naturschutzfonds.de

www.naturdetektive.de

www.naturwacht.de

www.np-barnim.de

www.oejv.de

www.stadtentwicklung.berlin.de/forsten/waldschulen

www.storchennest.de

www.umweltbildung.de

www.umweltbundesamt.de

www.wald-online.de

www.wildnisschule-teerofenbruecke.de

www.wwf.de